

och snart kan man *riktigt* bäddra såsom stora gossar, man öfvar sig altmera i de »storas» lekar —, och så förgäter man snart denna då mera alltför *barnsliga* lek att *rulla hjul*, trilla och dylika små-saker! —

Rulla hjaul = Lek i två partier, då *rulla-hjaulet* är en trissa af 6 Tums diam. och 1 à 1½ Tums tjocklek, och man drifver spelet samt möter hjulet med stakar. Att *möta skut* vill säga då man drifver hvar andra fram och tillbaka. Antingen kastar man först *rulla-hjaulet öfverhand* (*yvarhand*), eller sätter man det (medelst hålet) på en stake, ta'r *sviv* (*sats*) och slungar det åstad, då andra partiet skall möta. L. O. K.

38. Att takes.

Att *takes* vill säga att »tagas», och är en täfling mellan tvenne karlar eller gossar på grön-mark (sällan inne i stugan), då man försöker att med armarnas styrka, benens styfhet och kroppens vighet i allmänhet kasta hvarandra omkull, och att i fallet komma oppe på den man bragt ur jemnvigten. Men kommer motståndaren i fallet ofvanpå, är man sjelf besegrad. — Det anses för oärligt och föga karlaktigt att *sätta ben* för hvarandra och bruka andra s. k. käring-knep. Man *kastar* hvarannan gång eller söker att få omkull hvarandra.

Att *takes* går till på flere sätt: 1:o då man med *krage-tak* eller *armkast* blott fattar hvarandra i kragen och med blotta armstyrkan söker slå motståndaren omkull; 2:o, då man omfattar hvarandra med armarna med ena armen under och den andra öfver kamratens arm och medelst att hålla om sin handled öfver hans rygg genom *rygge-kast*, lyfter honom högt opp, och kastar honom öfver ända; eller 3:o, då man, på samma vis omfattande hvarandra, med *byxekast* eller händernas fattande i byxändan (-baken), då isynnerhet lyfta kamraten högt i vädret och vill slå honom omkull: den andra åter spärrar då ut benen för att stå i fallet och att rycka den förra med sig och att komma ofvan på honom i fallet. Man *kastar* i alla dessa fall alltid hvar annan gång. — Såsom otillåtligt knep vid allt detta brukas ock att sätta den hopvikna tum-knogen hårdt in i sin motståndares rygg, hvilket gör för honom mycket ondt. —

Slutligen kallas det ock *takes*, då tvenne ställa sig mot hvarandra, fatta hvars andras händer, höger med vänster och vänster med höger — finger om finger —, och sålunda egentligen med blotta finger-styrkan få hvarandra slutligen på knä. — (C. Falk, Wisby.)

Ändtligen är det ock att *takes* att fatta hvarandra i axlarna med tumarna under arm-hålet, och sålunda skjuta hvarandra för sig bort, eller, såsom det heter, »sätta sin motståndare i vägg». —

[I marg:en står:] *Takas*, då karlarne togo hvarandra i kragen — som kallades *axla-kast*, samt kastade hvarannan gång. — *Ta' bykse-kast*, då de fattade tag i byx-liningen. L. Hägur, Bunge, f. 1792.

39. Att lyfta hvarandra i byxliningen.

Tvenne starka karlar fatta hvarandra med fullt och säkert grabb-tag i hvarandras byxliningar: och då skall den, som har armarna under den andres — under det att denne sednare håller sina armar styfva och sig sjelf stadig i kroppen — lyfta honom upp från marken på raka armar. Sedan byter man om och förnyar försöket. — Leken brukas i Öja och på När. — J. P. Kellgren. —

40. Att skjautä krakå eller spjännä skärä.

En man lägger sig på rygg på marken, sträcker sig [!] händer med det flata oppåt öfver hufvudet längs åt jorden, och höjer sina ben oppåt i krökt ställning: kamraten, hvilken den förre skall skjuta eller spjerna bort, ställer sig på hans flata händer och lägger sig framåt med bröstet på hans fot-sålor och sträcker ut armarna för att akta sig i fallet. Den som ligger under skjuter då till eller *spjännar* allt hvad han kan med fötterna och lättar under med händerna, och skjutsar dermed kamraten (som vanligen är mindre och lättare än han sjelf) ett långt stycke bort genom luften såsom en kråka eller skära (skata), hvilken då får se till att han kommer ned på fötterna, ej faller för hårdt ner och skadar sig. — Cath. Bod. Östman.

41. Att Rännä stor-hjaul.

Man är, som vanligt, barfota, i skjortärmar, utan väst och hatt: en karl lägger sig ner på rygg på marken, sträcker begge armarna rätt bakut längs öronen och lyfter båda benen opp i lodrätt ställning, och

så fattar han med händerna om kamratens smalben; och denne griper desslikes med sina händer om den förres uppsträckta smalben. Den af de två, som nu står, böjer djupt ned hufvudet mot bröstet, böjer på knäen, tager en dugtig¹ sats, och störtar sig framåt på hufvudet; då, genom hans nedsjunkande den förre liggande kamraten reses opp, och denne åter i sin ordning, störtar sig medelst tagen sats likaledes på hufvudet —; och så går det vidare hvarannan gång. — De lekande böra vara jemnstarka, och isynnerhet lika tunga. —

42. Att Rännä qvänn.

En karl stiger några steg fram åt och kastar sig sedan åt sidan mot marken med något utspärrade armar, och allt detta med så lagom fart, att han med detsamma släpper fötterna från marken och vänder dessa uppåt vädret och något framskilda; så att karlen, sålunda löpande, ömsom med armarna och benen uppsträckta, verkligen liknar en rännande qvarn. — Cath. Bod. Östman. *Laupa kvärna-väng* L. Oⁿ K. = L. O. Kallbjärge, f. 1799 på Fårö.

43. Lek.

En man lägger sig på rygg ned på marken, och en annan stiger grensle öfver honom, och fattar med lästa händer under hans knäveck, och, då han gör sig styf som en pinne, försöker att väga honom upp, att han blir stående. Den som skall vägas opp har fotbladen stödda mot kamratens säte, och har vanligen armarna korslagda öfver bröstet. — *Ta' upp på rak arm* (Cath. Bod. Östman.)

44. Att Rännä hjaul (eller rännä kärring-hjul).

Man sätter sig på gräset, har bara fötterna, tager underbenen på kors och håller i stortårna med händerna, och böjer så nacken djupt ner och rullar öfver hufvudet gång på gång ut åt den släta marken. — Såsom

¹ Ms. dugtigt.

en förföring till denna och följande lek bruka smågossar, utan att hålla benen på kors, trilla öfver hufvud på marken; jemväl baklänges, hvilket anses svårare. Cath. Bod. Östman, Garda f. i Burs 1805.

Vid *ränna hjaul* (för tösar, som helst valde det såsom kvikkspel för det kostade på så mycket) utsattes en sticka i marken till mål: konsten var då att kunna *rännä* raka vägen till målet. Först rännde den ena tösen och så den andra. Vunno de då begge, sattes längre mål tills en vann. (VI: 130.) C. B. Östman, f. i Burs 1805. *Rännä buck-stickel*, id. = XIII: 31.

Rännä hjaul och *klauä speikar* brukades jemväl af tösar på vågfordom, ty man brukade då mera *kvikk-spel* än *störk-spel*.

[I marg:en står:] *Laupa hjaul* (29/12 53—9/1 54) L. O.ⁿ Kallbjärga, 1799, f. på Fårö.

45. Att *klauä speikar*.

Ansens vida svårare än föregående: man sätter sig ned på hasorna och *läser* händerna eller knäpper dem samman under knäveckan, böjer in nacken allt hvad man kan, och rullar sig sedan öfver hufvudet på gräsvallen. — Leken fordrar en mjuk rygg och mycken vighet. — Cath. Bod. Östman.

46. *Lek*.

En man böjer sig baklänges så långt att han får sitt hufvud under kamratens skräf och mellan hans lår, och fattar med låsta händer omkring den ståendes rygg; och denne sednare åter fattar likaledes om den tillbakaböjdes rygg, och lyfter honom upp så högt att han med sitt skräf eller gren omfattar hans hals, då den stående åter böjer sig så långt baklänges att den nyss tillbakaböjde når marken med fötterna: och så afvexlar man hvarannan gång på gräsvallen. — Denna öfning brukas mäst af mycket viga gossar. —

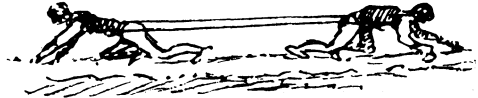
47. Att drägä Bläisträ.

Tvenne gossar lägga sig ner på marken på händerna och vända med ansigtet mot sig, och hafva en 1/2 alns lång pinne i munnen

som räcker ut framför begge mundgiporna. Nu lägger man en kort hopbunden tøm eller tvenne hopknutna strumpeband öfver nacken på de begge kämpande, men så att det går under pinnen i munnen och sålunda ej kan slira öfver hufvudet. — Nu börjar täflingen: begge söka att krypa baklänges och draga kamraten med sig; men denne stretar mot allt hvad han kan, träder fingrarna ned i grästorrfvan för att hålla mot och gör nacken styf. Slutligen måste dock den ene följa med den andre, som då har vunnit spelet. —

Annat är, då de två ligga frånvända, hafva tåget öfver nacken och under armarna, och försöka medelst grabbtåg i gräset och spjernande med

fötterna få släpa med sig kamraten, hvilken slutligen får gå baklänges: detta kalla några att *Tämä stutar*, och bör ske på slät mark, att de täflande ej må kunna få tag i några buskar eller *stabbar* och derigenom få en oskäligen öfvervigt i spelet. —

Man ligger härvid stundom på hvar sin sida om en *brya*, och söker draga hvarandra ned i vattnet! J. Lⁿ Tjängvide.

[Ovanför rubriken står:] *Bläisträ*, f. falsk lycka eller utlöpande knut. — *Drägä bleisträ* eller *Draga strumpeband genom halsen* är en lek att medelst en falsk lycka öfver nacken draga ett strumpeband genom; eller också Lek då man liggande drager från hvarandra (VI: 129.) C. B. Östman.

[I marg:en står:] *Drägä bläistra* (L. Utbunge) — *Drägä bläistrur* (L. O. K.) [Bild 1]. — *Täma stäutar* (L. Utbunge) & L. Hägur. Med tåg öfver nacken och axlarna samt mellan benen. [Bild 2]. L. Hägur, f. 1792. — IV. Visor, 30.

L. Hägur, Bunge. Cath. Bod. Östman.

48. Att Tämä stäutar.

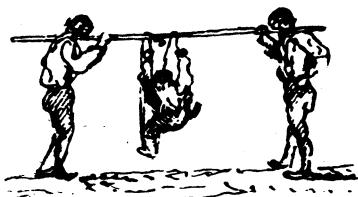
Tvenne karlar ställa sig på en 3 alnars afstånd och hålla i händerna de löpande ändarna af ett par tömmar, hvilka man med halfslag bundit eller gjort fast om fötterna, dock så att linan, från kamratens högra fot

går på kors till den andra kamraters högra, och så tvärtom. När nu den ena, hållande med handen styft i linan så att de ej må falla af foten, rycker dermed genom fotens rörelse, får den andra genast känning af ryckningen i det motsatta benet. Dessa försök upprepas så länge tills den ene faller, hvilket ofta sker med våldsamt fart och med löjligen sträfvanden att bibehålla jemnvigten. — Knepet i denna lek lär vara att derunder stå med krokiga knä-D. Söderberg, Th. Doct., 1807 f. i Rute.

49. Att stjäla fläsk.

En stadig stång eller vanlig *lidsbalkä* lägges öfver axlarna på tvenne karlar, som stå med ansigtet mot hvarandra. Öfver stängen kastas ett tåg eller ett par tömmar så att bugten hänger på ena sidan och de löpande ändarna på den andra. — Den som skall *Stjäla fläsk* stiger då med ena foten i tågbugten och fattar med händerna i de löpande ändarna, och skall med den andra foten försöka att peta ned en liten nyckel som sitter fästad i någon springa på stängen mellan tågen. — Men när man lyfter den ena foten mot nyckeln, kan han sällan underlåta att ej för mycket lätta på den foten som står i tågbugten derigenom att han för hårdt drager i de löpande linorna, då han faller på rygg till marken utan att hafva nått nyckeln. — Man bör öfva denna lek i mjukt gräs, eller kan man lätt skada sig i fallet. —

50. Att sparka Svinen ur läge (eller Ben-kast).

Tvenne gossar lägga sig på rygg jemte hvarandra på marken, men skafföttes eller så [att] den ene har sina fötter vid den andras hufvud. Nu upplyfta de på engång hvardera sitt jemte liggande ben lodrätt, och gripa med detsamma medelst häl eller knä inom kamratens häl eller knä; och nu måste den svagaste och ovigaste trilla baklänges öfver hufvudet, och blir sålunda sparkad ur läget och besegrad. — Begge de täflande hålla på

den åtliggande sidan hvarandra under armen, med armhåla mot armhåla, och hafva den fränliggande armen utsträckt långsät marken. — Cath. Bod. Östman.

Sväin-häf, Röf-krok (O. J. H.) —

Äfven denna lek öfvades af tösar; men då naturligtvis blott »oss flickor emellan!» (VI: 130.) C. B. Östman, f. i Burs 1805.

51. *Lek.*

En stång är fästad vid golfvet (eller däckets om skeppsbord): man fattar den liggande stängen i famnen och med armarna, samt stödjer fötterna mot väggen eller stället der stängen är fästad. Konsten är nu att resa sig opp raklång med stängen, hvilken man håller hårdt tryckt mot bröstet med korslagda armar. — Man brukar ofta en båtshake som trädes i en märkla, eller ock bindes en stång vid golfvet.

52. *Klifvä till Himmels och pustä ut ljuset.*

Man har tvenne tåg som hänga ner från taket till ungefär en aln från golfvet, der de sluta med hvar sin ögla. En karl lägger sig ner på golfvet, stående på armarna, med fötterna på vristerna hvilande i tågöglorna, der de eljest ock för tillfället kunna vara fastbundna. Nu är ett brinnande ljus i stake stäldt på lagom afstånd; och karlen skall, sålunda fasthängande gå till ljuset, så långt — under det fötterna stiga allt högre och högre i vädret — att han kan, derigenom att han framåt böjer hufvudet, *pustä* (blåsa) ut ljuset. — Härunder är det ganska svårt att under gången på händerna hålla jemnvgiten; och så snart denna förloras, vinglar karlen rundtomkring, och asar på händerna långt bort tillbaka. — A. Bolin.

53. *Sko Blacken.*

Man sätter tvenne stolar midt på golfvet, och lägger öfver deras säten en stadig stång, på hvilken karlen, som skall *ska Blacken* sätter sig med benen utsträckta och korslagda, och skall söka att hålla jemnvgiten.

Han skall nu med en käpp, hvarannan gång på hvarje sida om stängen, slå i golfvet, och detta kallas att *smedä spik* till Blacken; kan han, sålunda sittande, smida 24 spik eller *gången* full, är det redan

mycket och tillräckligt. Sedan skall han då *sla skonar undar* — hvilket är mycket svårare —, och består deri att man lägger något, t. ex. en brädlapp, spån eller vante på hörnet af den stolen, som står vid mannens fötter, och denna sak skall man slå ner med käppen — allt utan att mista jemvigten och falla i golfvet, då spelet är förloradt —, först på t. ex. vänstra stol-hörnet och sedan på det högra; och detta kallas att *sla fram-skoar undar*. Men sist skall han — och det är det svåraste — *sla bak-skoar undar*, eller äfven med käppen, som nu skall med stor hastighet slängas under armarna, likaledes nedslå den sak som ligger först t. ex. på vänstra sidan och sedan på högra bakom sig: lyckas han äfven häruti, har han då riktigt *skott Blacken*, och lemnar dermed platsen på stängen åt en annan medtäflare. — L. N. Boberg, Etelhem. Nils Dalström, Hellvi. — L. O. K.

54. *Spännä Gyltä* eller *Pinnä gyltä* (L. Niclasson).

Tvenne karlar sätta sig ner på golfvet nedhukade med tåspetsarna tätt mot hvarandra; men innan täflingen, som består i att kunna stöta omkull hvarandra, börjar, har man träd, på

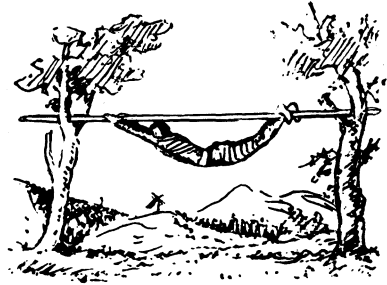

hvardera af dem, en käpp under deras knäveck så lång att ändarna af den samma nå ett godt kvarter utanför på sidorna. Dessa käppändar skola hvila i de täflandes armveck, och deras händer vara med ett strumpeband hårdt sammanbundna framför och under knäen. Kämparne, sålunda bundna kunna nu ej röra sig sjelfva, utan åskådarna skola då maka deras tåspetsar intill hvarandra, och dermed lemna dem sittande mot hvarandra på golfvet. — Nu försöka de att med tåspetsarna peta eller stöta omkull hvarandra, då spelet är vunnet för den som sitter kvar; och det är särdeles svårt att hålla jemnvigten, och den minsta rörelse af en sjelf eller påverkan af kamraten förorsakar vanligen ett fall åt sidan, då man tapat. — Man förnyar vanligen ofta försöket; men slutligen måste alltid någon af de kringstående vännerna hjälpa dem på benen igen genom att dra käppen ur knäveck och lösa opp bandet om handlofvarna. — Olof Fredr. Hartman, Kräklingbo, Joh. Pet. Carlsson, Hejde. —

55. Att göra Grisar.

Man lägger en stång par alnar från marken i klyften (*klytti*) af någon gren af tvenne närstående träd. En karl fattar i stången med händerna, kastar sedan upp benen, och skall med ryggen opp åt stången blifvande hängande ungefär paralell med densamma i händer och vrister. Men det är tydligt att han genast kommer

att hänga med magen nedböjd; men då han nu skall till att *göra grisar*, skall han med kroppen böja sig så högt upp att sätet tager mot stången. Då han derunder utsträcker kroppen, skola fötterna glida bakåt ut längsåt stången. Så många gånger man förmår lätta sig opp till stången, så många grisar har man ock gjort; och dermed så lemnar man platsen till sin medtäflare i konsten. — And. Bolin.

56. Lek.

Några äro så vige att de, i full fart springande, kunna kasta sig ner på händerna, ett ögnablick stå på raka armar med benen rätt i vädret, och så med en hastig knyck och kullerbytta i luften återigen stå på benen. Derefter springer karlen några steg för att få sig ny fart, gör ny sats, och kastar sig återigen omkring i luften; och fortfar sålunda gång efter gång långa styckena framåt på grönvallen. — And. Christ. Sundahl, Wisby.

57. Att bita sig i tån.

En vanlig öfning för mjuka gossar var att visa sin vighet med att stående kunna lyfta upp det ena benet så högt att de kunde bita sig i tån; somliga upprepade det flere gånger, och några kunde, under det de höllo fast tån mellan tänderna, sålunda hoppa på ett ben långa styckena. — Den första öfningen af detta kunna ofta äldre karlar ännu göra. — L. O.ⁿ Kalbjärga.

Beita äi stor-täiä = lek att sitta på golvet, hålla benen på kors, lyfta upp det undre benet och bita i stortån (VI: 130). C. B. Östman. — *Beita äi stor-täiu* (Cath. Bod. Östman), f. uti Burs 1805.

58. *Att Kasta benet öfver nacken.*

Att kasta högra eller vänstra benet öfver nacken, eller så att knävecket hvilat bak öfver halsen, är mindre en täfling än en enskildt öfning i vighet. Små mjuka gossar göra det ofta med lätthet — isynnerhet skraddare-pojkar. Att få benet öfver går väl stundom lätt nog för sig, men att få det tillbaka igen och det utan all främmande hjälp, är ej alltid så lätt; hvarför ock de på engång ömkligaste och lustigaste händelser inträffat med dem, som försökt denna öfning i enrum, då de fått ligga så hopvikna tills folk kommit till och åter lyftat benet af nacken. — Somliga äro så viga, att de sålunda kasta begge benen öfver nacken; deraf kommer kanske ordspråket: »ta' benen på nacken och ränn!» —

59. *Att skrifva till kungs.*

Man ställer sig med ryggen mot dörren, lutar hufvudet baklänges mot den, och jemkar derunder fötterna så långt ut ifrån dörren som möjligt, så att man bara kan stå så lutande och styf, och sedan förmår att med en knuff med hufvudet mot dörren resa sig upp igen och bli stående. Sedan skall man, utan att nånsin med knäen vidröra golfvet, kasta sig ner på det och raklång hvila allenast på vänstra handen. Nu skall man, utan att vidröra golfvet med knäen och blott på vänstra handen stödd, fritt sträcka ut den högra handen, i hvilken man har ett stycke krita, och dermed ändtligen »skrifva till kungs», eller dra' ett streck tvärs på golfvet. Men, när man skrifvit strecket, skall man kunna resa sig opp igen, utan att falla, och blifva stående. — Mellan täflande vinner den, som mäktat skrifva sitt streck längst bort från dörren. — L. Niclasson, Låista.

Härvid står man mot en dörr, tager en knuff från dörren, håller ena (vänstra) handen med ett stycke krita uti på ryggen, lägger sig ned på golfvet hvilande på vänstra handen och drager så ett kritstreck på golfvet med högra handen, den, som nu mäktat skrifva längst från sig och dörren, har vunnit. — J. Lⁿ Tjängvide.

60. *Hvälfva ett vatten-spänn.*

Man fattar i greppet af ett vatten-spänn (-embare), som är fullt med vatten, och hvälfver det så högt och svängande rundt omkring¹, hvilket

¹ och slutligen öfver hufvudet (med ett litet embare L. O. K.).

är en öfning och lek, som ser underligt ut, emedan vattnet ingalunda rinner ut, utan naturligtvis under den jemna svängningen hålles inom sitt rum af luft-tryckningen (VI: 132). C. B. Östman.

61. *Att ta' en slant.*

Man lägger sig på rygg på marken, och lägges en slant nära bak om hufvudet. Sedan bugtar man opp magen derigenom att man hjälper under med armarna och hälarna, — då man slutligen står såsom en sprättbåge. Nu skall man böja hufvudet så mycket rätt bakåt — ej på sidan —, så att man med munnen eller läppar kan taga upp slanten från marken. — Och den slanten vinner han af den som vågat ut den. — N. Widdin, Wänge. — L. O. K.

62. *Ta' upp en slant.*

Man lägger sig på knä på en pall, håller med händerna i pallen och lyfter fötterna från golvet, samt skall nu, stående på armarna, med munnen upptaga en på pallen eller *kränkan* liggande slant. — L. O. K.

63. *Lek* (Stå på axlarna?).

En gosse stiger upp på den andras axlar, begge hålla för jemnvigtens skull dervid i en stång, och vandra sålunda omkring. — L. Oⁿ Kalbjärga, Fårö.

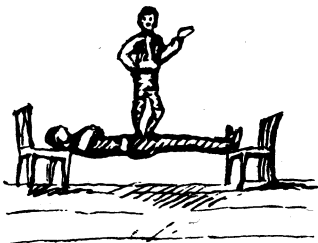

64. *Att krypa under arm.*

Man fattar en ungefär alns lång stadig käpp med högra handen ett par tre tum från nedre ändan, hvilken man sätter ned mot marken, hållande i den öfre ändan med den vänstra handen. — Nu skall man, utan att släppa med händerna, slinta med käppen eller rent af falla ned på marken, först med hufvudet och sedan med hela kroppen krypa under den högra armen, vända magen i vädret och sedan komma opp på andra sidan, ännu allt jemt hållande i käppen, fast än då med vridna handlofvar. — Dervid får man sträcka ut sig längs marken så mycket man vill; men man får ej röra densamma med knäen eller falla ner, ej heller hålla fötterna till stöd mot någon sten eller vägg. Cath. Bod. Östman. N. Widdin, Wänge. J. P. Enderberg, Toffta. And. Bolin, Roma. L. O. Kallbjärga, Fårö.

65. *Lek* (Stå på magen?).

Man ställer tvenne trä-stolar på passande afstånd: Sedan lägger sig en karl på rygg så-lunda, att han blott med nacken ligger på den ena stolen, och med hämlarna på kanten af det andra stol-sätet, samt alldeles styf och raklång, med armarna korslagda öfver bröstet. — Nu skall han hålla sig så styf och vara så stark i nacke, rygg och ben, att han

kan bära en annan lika stor och tung karl som han sjelf, hvilken ställer sig på fötterna rak på hans mage, knycker och gungar. — And. Bolin, Roma.

66. *Lek* (*Raisa sig med krökt knè?*).

Hela konsten är, hvilket dock ej för alla är så lätt, att lägga sig ner på ett knä, och så, utan att, med händerna eller med tå-spetsen af det nedlagda benet, vid röra marken, åter resa sig upp igen på begge fötterna. Cath. Bod. Östman. And. Bolin, Roma.

67. *Att föra hand och fot i ring* (lek).

Ännu större öfning fordras det, att, stående på en fot, kunna föra den med en rörelse i ring t. ex. åt höger, under det att man under det samma förer handen med pekfingeret nedåt vänt i motsatt riktning, eller till vänster: hand[en] och foten följas gerna åt i samma rörelse och åt samma håll.

68. *Att krypä genom armar'*.

Man fattar med begge händerna i en spole under en steg; sålunda hållande går man på pinnarna upp till händerna, och »kryper så genom armarna», och går baklänges ned åt marken så långt man kan, och sedan upp igen, ju flere gånger efter sig dess bättre. Är en öfning att visa styrka och vighet. — Jac. Bolin, löjtn., Levede. N. Widdin, Wänge.

69. *Ta' famn.*

Öfnings-lek att mäta hvem som har bredaste famntag: sker vid en vägg eller med snöre. — P. Ronander, Rone. L. O. K. (11/1 67).

70. *Ta' stråd af en annan.*

Ta' strå af en annan är en lek, som består deruti att den ena af de täflande tager ett gräs-strå (*stråd*) mellan de raka fingrarna och räcker armen rakt upp i vädret, det högsta han kan. Den andra skall nu, rest på tåen, sträcka upp ena armen så högt som möjligt för att kunna taga strået af den första. — J. P. Levedal, Låista. Klockare.

71. *Sparka i vädret.*

Att sparka i vädret är en lek: man hugger en knif eller gaffel in i väggen, högt uppe; och man skall nu efter hvarandra försöka af [att] med fot-spetsen nå dit, hvarefter man småningom flyttar den allt högre, då man ser hvem som »sparkat högst i vädret». — J. P. Levedal.

72. *Lek.*

En af de två kamraterna lägga sig på mage på marken med öfver- och underarmarna sammanböjda, så att han derigenom kan lyfta sig upp. Den andra kamraten lägger sig raklång ofvan på honom, träder sina under-armor under hans armar och låser sina händer öfver hans nacke, och håller sig nu styf, då den underliggande skall resa sig opp, först på händerna, sedan draga knäen upp under sig, och slutligen stiga opp med den öfverliggande kamraten. — Detta fordrar isynnerhet en styf nacke; och kan den underliggande ej få denna rak, kan han ej heller stiga opp. —

73. *Lek. Raisa stuck.* (Resa stock) O. Fr. Hartman.

Då en lagt sig raklång på rygg ned på marken, ställer sig kamraten grensle öfver hans hufvud, låser händerna under hans nacke och skall, under det den liggande håller sig alldeles styf, sålunda resa upp honom och ställa honom på fötterna. — J. N. Bandelin, Wänge.

74. *Lek (Salt-säck).*

En karl lägger sig ner på mage raklång på marken och med händerna så under sig och armar så sammanböjda att han med dem kan lyfta sig upp. En karl på hvarje sida om den liggande sätter sig jemte honom

med sätet på marken, men med sina begge ben, hvar om annat, lagda tvärs öfver hans rygg, samt fatta med fullt tag om hvars andras vristar för att kunna hålla sig fast. Dessa två man hålla nu sina ben mycket styfva i knäveckan, då den underliggande skall försöka, ballancerande med dessa två man sålunda sittande tvärs öfver hans rygg, resa sig på händer och armar, så på knäen, derefter resande sig på ena benet, och slutligen riktigt stiga upp med dem begge. De sittande böra lägga sina ben långt opp åt ryggen och ej ner åt korset; och så böra alltid några stå nära invid, så att ingen af dem mister jemnvigten, faller i marken och kan skada sig. — Jac. Ludv. Söderberg, Bro. J. P. Enderberg, Tofta.

75 A. *Wägä Salt-säck.*

Två gossar (också flickor) ställa sig med ryggen mot hvarandra, och gripa hvarandra, sålunda stående, under och om armarna, samt väga opp hvarandra från marken hvarannan gång. — Cath. Bod. Östman.

75 B. *Skjautä rygg (Lek).*

Två lekande hålla hvarandra i händerna (som äro flätade), ställa sig rygg mot rygg, och, sålunda stående, lyfta hvarandra vexelvis. — Gust. Jac. s. Hallsarfve i Lau, f. 1796.

Väga Salt (L. O. K.) — — då man så håller hvarandra med armveckan. L. O. K. —

76. *Att springä fjäl (eller huppä bräde) Spring-bräde.*

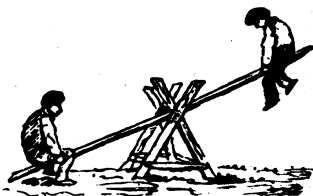
Till denna lek, som ock kallas »spring-bräde» brukar man såsom underlag en *pakke* eller stock, lägger deröfver jemnvägende ett ungefär tre alnar långt, styft och segt bräde: tvenne gossar (eller flickor), som dock böra vara nästan lika tunga, stiga nu på hvardera sin brädända, kröka på knäen och taga sats samt hoppa högt opp från det svigtande

brädet; och när nu denne (gossen) faller ner igen, stående på brädändan, får kamraten, som med detsamma tar sats, lätt skjuts upp från brädet: och så »springa de då bräde», hvarannan gång farande högt, stundom 2 à 3 alnar, i vädret. — Farligt är det att ej komma rätt ner på brädet igen. — Leken kallas ock att *springä bräde* (A. Söderdal, Rute). *Springka brède* L. O. Kalbjärga, Fårö. Vanligen håller man armarna i sidan. — Cath. Bod. Östman.

77 A. Att gungä fjäl (eller bräde).

Härtill tager man till underlag en sågbock, eller led och dyl., lägger deröfver ett bräde, som väger lika på båda sidor; och sedan sätter sig en gosse (eller flicka) grensle på hvardera ändan af brädet, och gungar upp och ner medelst tillhjälp af fötterna. — Men när begge de gungande

äro lika tunga, så att de ej kunna väga upp hvarandra — hvilket ock ibland göres på narri —, säges det att de *torka tarm* (N. Dalström, Hellvi). Att *stjälä fläsk* säges om den som tagit för lång brädända åt sig. — (C. Falk, Wisby), Cath. Bod. Östman.

Ro fjäl = id. J. J. Båta, Fårö. *Ro fjæl* = id. O. Lⁿ Lannsa, Fårö. [Under bilden står:] *Tårka tarm* = (J. Lindgren & A. Östman).

77 B. (Med melodi. Sjunges då m. »ror fjel».)

»Ro, ro fjela-bät;

»Manga fiskar fä vör i nāt:

»Gäddan stod (= stod stilla? el. stor?)

»Laxen go'r (= god)

»Pikk' han i nakkan;

»Drag han pā bakkan,

»Gåima haim till Jaul u Paskar u Pinnsta med!»

L. O.ⁿ Kalbjärga, Fårö.

(Om brädet (»fjäl») härunder skrider åt ena hållet så att en af barnen får sitta i höjden, då ropes: »tårka, tårka tarm!» Medan det

går bra upp ö ner, sjunges långsamt eft. gung-takten: »Ro, ro fjälabat, m. m.» —

L. O. K.)

77 C. *Ro, ro till fiska-skär.*

Ro, ro till *fiska-skär*;
Många fiskar få vi der:
Laxen den röda,
Gäddan den stora.
Svep han i lin,
Göm han i skrin
Göm han till Jul och till Påska:
En till far,
En till mor,
En till syster,
En till bror
En till lilla hanen och hönan.
Mor kokte gröt,
Far satt och söp:
Kokte på lut,
Salta' med krut:
Smakte bara lake!

H. Unér

78. *Att trädä trad på nali.*

Ett bessman lägges på golfvet, och en karl sätter sig på klumpen med benen raksträckta utåt bessmans-armen och med dessa korslagda på densamma. Så sittande skall han för det första försöka att hålla jemnvigten, och sedan att under detsamma *trädä näl på träd*. — Som detta är ganska svårt, brukar man åtminstone begagna en grov stoppnål. Denna lek öfvas alltid inne i stugan. — Man brukar i stället för bessman stundom en stark butelj att sitta på. — L. N. Boberg, Etelhem.

79. *Att laupä på styltur.*

Att gå på styltor eller *laupä på styltur* var för åtskilliga år sedan allt för vanligt. — Till att börja med var det angeläget att få sig ett par stakar, som voro på engång smala och dock sega, och så raka som möj-

ligt. I början, då man ännu var barn, hade man dem ej så höga, d. v. s. *knäpen* var spikad längre ned på styltan. Men med skickligheten att gå på de lägre, tilltog ock djerfheten; så att slutligen de större och modigare gossarnas styltor voro ända till två, ja, tre alnar höga. Under gåendet höll man alltid öfre delen af styltan bakom armvecken, och hela skickligheten bestod egentligen i att först med handen lyfta upp styltan innan man lyftade foten; ty eljest föll man i backen. Några voro så öfvade att de nästan kunde springa på styltor, dansa på dem och t. o. m. en lång stund hoppa omkring på en stylta, sedan man bortkastat den andra. — Men styltorna voro alldrig rätt väl tålda af förståndigt folk, emedan gossarna så ofta och lätt föllo och skadade sig på dem, refvo sönder sina kläder, skrämde hästar och menniskor då de högrentare stylv-gångarne oförmodadt gapade in genom högt belägna fönster, m. m.; och de Gamla hade dessutom den fördomen mot styltorna, att det vore synd att begagna dem, och att man alltid tids nog kunde bli straffad af Vår Herre med att få gå på träben, och sade därför förmanande: »Spöka inte före, spöka inte före!» — Cath. Bod. Östman. —

80. *Springä buck.*

Karlar eller gossar ställa sig i en rad, alla vända den ene efter den andre, med ena foten något framsatt och krökt, händerna på det framsatta knäet och med hufvudet djupt nedböjdt på bröstet —

allt ungefär stående på en 8, 10 eller [12] stegs afstånd från hvarandra. — Den eftersta springer nu först, ta'r satts, hoppar grensle öfver den första kamraten, fortsätter sedan språnget med sats öfver den andra kamraten, o. s. v. öfver all[a] i leken; då han slutligen stadnar 8 eller 12 steg framför den han sist sprungit öfver, och ställer den [!] i vanlig nedhukad ställning, för att nu i sin ordning var[a] *buck* för den [!] andra kamraterna. — Nu börjar åter den som står bakerst eller var närmast den första springaren att på lika sätt hoppa öfver alla kamraterna; och så fortfar det genom hela räckan. Men härigenom förflyttas ständigt ledet allt längre framåt; hvarföre man antingen låter språnget ske genom raden som efter hand vänder sig till en krets, eller ock gör hvar och en på stället *helt om*. — Små-gossar stå vanligen i början ganska lågt för hvar andra; men äfven karlar och *fri-springare* stå ofta för hvarandra fullkomligt raka och med upprätt hufvud. — Cath. Bod. Östman.

81. *Skärä-dansen* (eller *Huppä Skärä* eller *Huppä Kräkä*).

Man hukar sig ner på hasorna, flickorna med i knäveckan fastvecklade kjortlar, och håller händerna i sidorna, och dansar sålunda *Skärä-dansen*, just som skatorna, jemföttes hoppande i rad eller i bredd fram öfver ängen. — Leken fordrar goda ben och ett starkt bröst. — Cath. Bod. Östman. *Springä Skärä* (C. B. Ö.).

82. *Att huppä yfvar halm-strad.*

Härvid fordras, att, då man håller sig med händerna i stortårna, kunna hoppa öfver blott ett halmstrå; men utan att dervid släppa taget i tårna. Härtill fordras en ovanlig vighet och mjuk rygg, dock finnas de som sålunda kunna hoppa öfver en *sigde*, som ligger på marken. —

Äfven brukar man lägga halmstrået framföre, stå på en *mang'-kavel* (mangel-stock) och så försöka hoppa öfver halmstrået. — Än värre är att stå på en brädlapp, som ligger på den rullande mangel-stocken, — och sedan hoppa öfver halmstrået. — O. Fr. H.

Man skall stå på en bräd-lapp med ett par runda pinnar under då man ta'r sats för att hoppa öfver halmstrået, som lägges framföre L. O. K. [Jfr ovan nr 10 ¹/₂.]

83. *Att hoppa på ett ben.*

Gossar bruka ibland öfva sig med att hoppa på ett ben; de hålla då upp det ena [av] benen med handen under knäet, och så hoppa de långa styckena, än i täflan att först hinna ett gifvet mål, än i att kunna hoppa längst utan att mista andan, falla omkull eller tröttna. — Då man hoppat sig trött på det ena benet, brukar man byta om med det andra. — *Springka* eller *Stritta på itt bain*. L. O. K.

84. *Att låta binda sig.*

Är mera ett vighets-prof och ett upptåg att narra någon enfaldig med i en stunds löjlig förlägenhet, än en täfling: man träder då begge händerna öfver sin byxlining och innanföre hängslena och *läser* dem der; sedan träder medhjelparen en ungefär 6 quarters lång käpp genom arm-veckan fram öfver bröstet, sedan han satt sig på golfvet, och slut-

ligen lyfter samme stallbroder kamratens knäveck öfver de utstickande ändarna av käppen —, och dermed är han bunden. Ty sällan är någon så vig att han utan hjälp kan lyfta knäväcken ut öfver käppändarna, ej heller kan han, förmedelst benens tryckning på käppen och denne sednares klämning på armarna, åter få sina händer lösa, emedan fingrarna genom allt detta ränna hårdare ihop och läsa sig allt mer. Efter en stunds gyckel och löjlig ängslan och fåfänga kastningar, drager någon god menniska käppen ur armvecken, hvarmed svårigheten och förtrollningen genast är löst, och kamraten åter fri. — L. N. Boberg, Etelhem. —

85. *Låta binda sig.*

En sätter sig ned på golfvet, har hand-lederna under knäen sammanbundna (medelst strumpbanden), skuffes så omkull och skall nu försöka att sjelf resa sig upp. — L. O. K.

86. *Att sla Bagge-näfvä* (eller Bagge-nos).

Den[na] våldsamma lek består uti, att (båd' gossar och flickor) med knutna näfvar — dock så att tummen ej ligger ofvan på de andra fingrarna — med öppet hugg slå kamratens framräckta knytnäfve, tills någon af kämparne med trasiga knogar och värkande händer måste gifva vika och erkänna sig öfvervunnen. — Cath. Bod. Östman. —

Sla Baggenos (A. Söderdal, Rute). — »*Kum, skulu vör slä bagge-nös!*» (L. Utbunge.)

[I marg:en står:] *No'-'agg* (= knog-hugg) = knytnäfve-slag. J. Lundgren. — »*Sla hard-näfvar*» = id. L. O. K. (XII: 32.)

87. *Att sla flat-hand.*

Går till såsom föregående lek, men med den skillnad att man nu ej slår med knutna näfvar, utan med flata händerna, till dess en af de täflande ändtligen ger tappt. — Brukes mäst af småpojkar; och de hålla stundom så länge på af envishet, att händerna flåna och de blifva darrhändta för lång tid. —

Att allenast slå med två finger kallas att *Fippsä*, och anses värre än det nyssnämnde sättet, enär det förorsakar än häftigare smärta (C. Falk, Wisby). — (Båd' gossar och flickor) Cath. Bod. Östman.

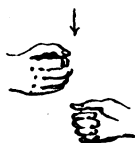
88. Att drägä skärpä.

Är en sorts finger-krok; men härvid drager man med hela handen och samlade krokta fingrar, vanligen öfver ett bord, stundom ock *på rak arm*. — Denna öfning brukes mäst af små-pojkar; och den, hvars fingrar först rakna, tappar. — (Båd' gossar och flickor.) Cath. Bod. Östman. And. Bolin, Roma.

89. Sla bagga-nös.

Är ej det samma som att slå *bagge-näfve* eller *hard-näfvar*; utan här vid lag slår man långs knogarna. — L. O. K, [Jfr nr 86].

90. Att skjautä knokä.

Tillgår så, att de begge täflande draga först ett tvärstreck med krita öfver ett bord och lägga högra händerna knutna mot hvarandra, knoge om knoge, just öfver krit-strecket; och man försöker nu, med underarmen till armbågen liggande långs åt bordet, att skjuta kamrätens knytnäfve tillbaka och bort öfver kritstrecket. — Cath. Bod. Östman. A. Bolin.

91. Att brytä arm.

Är ett sätt att pröfva hvarandras armstyrka, och tillgår så, att man uppsätter sin (vanligen) högra under-arm hvilande vid arm-bågen på ett stadigt bord; och mot denne uppställer likaledes motståndaren sin högra arm, dock alltid så, att begge kämparnas armbågar skola stå jemte och tätt intill hvarandra, dertill fattar man hvarandras händer med stadigt handtag. — Nu börjar man på ett gifvet tecken till hvarandra, att *bryta*, d. v. s. att försöka nedlägga motståndarens arm mot bordet; men härvid får man under hela striden, åtminstone ej förr än mot slutet, lyfta armbågen från bordet. Ibland kan segern stå och väga länge nog mellan de begge, men snart börjar dock den ene kämpens arm först mista sin lodrätta ställning, luta alltmer och slutligen rakna utmed bordsskifvan; då bör segervinnaren ej vidare onödigt bråka med den besegrades arm, ty derigenom kan han lätt skada honom: och har det

jemväl inträffat, att, af onödig våldsamhet vid armbrytning, tjocka öfver-arms-pipan smullit tvärt af (J. P. Westberg, Alskog). — Armbrytning har förekommit bland allmogen i Hangvar (C. Falk, Wisby). — A. Bolin, Roma.

92. »Marcus?» — »Hau!»

Man lägger en tenn-tallrick eller en mössa på marken. — Två gossar med förbundna ögon lägga sig skinnflata ned på magen med vänstra handen vidrörande tallricken eller mössan. När då den ene, under det de så ligga utsträckta, frågar den andre: »Marcus?» skall den andre genast svara: »Hau!» och dervid skall denne sednare genast gömma sig eller krypa sig undan — dock alltid med handen, åtminstone ett finger, hvilande på tallricken eller mössan —; och den förre, eller den som först frågade, ropar nu: »akta dig för min dask!» och dermed så kryper han fram för att söka den andra, jemväl fram öfver tallricken — bara han åtminstone håller något finger på den. Denne slår nu i sin blindhet efter kamraten, som hukat sig ner på bästa sätt, för att undgå den tillämnade *dasken*, hvilken vanligen utdelas af bästa hjertelag och så dugtigt, att, om han dervid ej träffar Marcus, tumlar han ofta på det löjligaste öfver ända. Man får blott försöka sig med en dask. — Nästa gång ropar den andra: »Marcus?» o. s. v. — Leken i gröngräset eller i stugan väcker vanligen mycken munterhet. — L. Niclasson, Låista.

93. Att klauä trodar.

En karl lägger sig på magen raklång på marken — och denne föreställer nu sjelfva *packen* eller stocken; en annan karl ställer eller lägger sig så öfver honom att han trycker sitt hufvud in i den förres byx-bak — och denne är kilen, som sålunda ligger der på knä med ändan högt i vädret; en tredje person, som är sjelfva klubbans, fatta tvenne andra män i hvardera hans armar och ben, och efter gifven takt och uppsjungning: ett, två, tre! med hans (klubbans) ände stöta till kilens ände, så att denne med en kullerbytt flyger långt bort längs marken ur den underliggande *packen*. —

94. Att Stukklä.

Tvenne karlar lägga sig på marken i hvarandras famn, omslingra hvarandra med armarna och benen, och rulla så hänöfver marken, eller vanligen i ett *hö-braide* och under slotter-öl. — Vid Dy-atingen i Martebo-Myr brukas denna lek ofta mellan de olika könen, då en flicka lägger sig i karlens famn, och de trilla så ömsevis öfver och under hvarandra, under det att karlen med sina ben söker att hålla tösens kjortlar i någorlunda ordning. — Cath. Bod. Östman. A. Bolin, Roma. J. Wallin, Martebo. — *Stukkä* (N. Widdin); G. Hallsarfve i Lau, f. 96.

95. Att spännä körkä.

En lekkamrat satte sig ner på en stol eller så, och en annan lade sig ner med ansigtet i hans knä, så djupt att han alls icke kunde se — man kunde ock ibland dertill med binda honom en duk för ögonen. Den som sitter håller den liggande med sina knäppta händer för hans ögon. Men den svåra hufvudsaken dervid var, att den sålunda liggande skulle sätta bakdelen i vädret, och det utan allt hägnande skydd af rockskört eller jacka. — Nu gick de omkringstående lekkamraterna fram i högst spridd och oväntad ordning och gaf den liggande syndaren med flata handen ett öppet slag i ändan, efter råd och lägenhet hårdare eller lenare, allt som man hade hjerta i sig till, och allt efter som vänskapen, strafflusten och gyckelhågen manade en till. — Men under allt skratt, prat och grin af de omkringstående lekkamraterna, borde den som slog just under slaget hålla munnen på sig, och ej förråda sin närvaro med att flina till, eller på annat sätt röja sig; ty den kamraten, som låg der upplagd och fick slagen, spetsade under smärtan på det finaste sina öron, för att kunna förnimma hvem som slog, och kunde han efter hvarje slag gissa det, var han fri. Men att så gissa rätt på den som slog, lyckades ej minsann alltid straxt; utan han fick ofta ligga långa stunden, få rapp på rapp, än af flat-handen, än af knytnäfven, än af ett skapligt trästycke, o. s. v. somliga togo ock skorna af sig och slogo honom dermed. — Men ändtligen gissade han då rätt, och blef befriad! men i förargelsen öfver smärtan och skade-grinet, gaf han nu ett så förfärligt hämnde-slag åt sin efterträdare, att denne genast trodde sig igenkänna vredens handlag, så att han gissade rätt på honom, och han måste nu åter ned på straffplatsen under ökadt glädjerop af kamraterna, som nu åter pröfvade hans tålmod och bakdel. — Leken innebär något högst retsamt, att ändt-

ligen gissa hvem det var som slog en obarmhertigast; och tillika en stor försigtighet att kunna fint dölja sig under utöfvandet af vedergällningsrätten. — Vanligen höll man så länge på, att något hvar fått smaka något af denna verldsens vedermöda. — N. Wedin. A. Bolin, Roma. —

96. *Att bita lammen.*

Brukas vid slotteröl och i *hö-braidet*, då en karl kryper omkring på marken i höet på alla fyra — dock ej på knäen —, liknande Räfven, som sålunda springer temligen fort, och åtminstone hinner fatt qvinfolken, som högt och hvasst skriande söka komma undan och föreställa de rädda flyende *lammen*. — Men snart hinner Räfven dem, rycker dem omkull med varsamt tag om benen, samt försöker nu att vackert och beskedligt bita dem, hvilket tillgrepp ofta i en bråd vändning förbytes i en stulen kyss. — Så utföres leken i Hangvar. — C. Falk, Wisby.

97. *Kyllä.*

Detta är ingen egentlig lek för sig, utan blott ett slags rolighetsuppträde midt under vissa andra lekar, och begagnas blott för att tillvägbringa en lustig diversion och ett oförtänt litet uppehåll i dessa. — Då under andra lekar, t. ex. *Gubbe, Svängä*, o. s. v. någon kamrat fallit omkull, faller det stundom någon annan in att ropa sitt *kyllä* och straxt samlas hela pojk-svärmen hurrande kring den stackarn, och den ene skuffar den andra kull öfver honom, nya äfventyräre tillkomma, häfva sig opp på de andra, och således blir det snart under ett gällt hurrande en ofantlig myrlande pojkhö; och ännu större skratt och villervalla blir det, då någon större och starkare förmår arbeta sig opp ur högens lefvande djup och derigenom vända opp och ner på en mängd mindre små-sårkar, som trilla rundt omkring och öfver hvarandra. — Men snart tystnar skrålet, hvar och en reser sig åter på fötterna, raskar sig i ordning, och återgår så till den nyss afbrutna riktiga leken. —

98. *Att bada vid »Svarte-stenen».*¹

Svarte-stenen var en stor fyrkantig svart gråsten, som låg något norr om Norder-strand, i *vattensvalen* ungefär midt för Jungfru-tornet. — Dit sprungo alla skolpojkar på slaget tolf vid middagen — stundom äfven klockan 4 e. m., — för att bada. Man ilade då ned till stranden,

¹ Nu, 1853, söndersprängd och bortsläpad till »vägbrytaren». S...

vanligen förbi *Säcken*, och Sanct Olof, vidare öfver *Fickens Reparebana* — under sjelfva springandet redan afklädande sig den lätta sommar-dräkten —, kröp der ut genom en skott-glugg på stads-muren, och var snart i *skjort-stjerten* vid *Svarta-Stenen* och kastade sig i sjön. — I vattnet är, liksom längs åt hela Gotlands-kusten, s. k. *pallar* eller afsatser på botten: på den första *pallen* höllo sig alla små-pojkarna, som ej ännu kunde simma, för att, krälände på händerna i vattnet, lära sig denna konst; de något skickligare och modigare jemkade sig baklänges gående ut på en djupare *pall* för att simma åt landet; somliga kappades i att kunna dyka eller hålla sig länge under vattnet, andra flöto omkring på stora korkskifvor, dem man bundit under bröstet, eller ock på *pissblåsor*, som hängde stinda bak under armarna, o. s. v. Men de riktiga simmarena gingo oförfärade ut öfver andra och tredje *pallen* och simmade i sjön, än rätt fram, än på ryggen, än med *hundsimning* — eller som en hund, hvartannat tag med höger och vänster hand, nedåt — åter så trampade de vatten, låtsade ligga och sofva flytande på ytan, m. m. Stundom kappades man uti att *Döpa* hvarandra eller att köra hvarandra ner under vattnet, då det hette att få sig *en sup* när man fick en klunk af det äckliga salta sjövattnet i sig. Dessa Qvartaner och stor-bjässar, togo ibland ock en liten rask gosse om halsen eller på ryggen, och gjorde med honom en långresa eller lof ut kring djupet; hvilket allt med bäfvande glädje njöts af de små kamraterna. — Nu steg man upp, sedan man dervid åtskilliga gånger slintat kull bland de mossiga och halkiga strandstenarna, huttrade ibland af köld och var röda som kräftor, skrattade och torkade sig med skjortorna och vred vattnet ur håret med händerna, klädde på sig och gick — sprang naturligtvis — hem. — Att svalka sig innan man kastade sig uti vattnet, var då ett okänt försig[tig]hets-mått, äfven som att medhafva handdukar och kammar, sällan och alldrig brukades. — Men, ehuru någon simlärare eller äldre person alldrig åtföljde ungdomen under denna badning i öppna sjön, hörde man då verkligen alldrig af någon förkylning eller fara, än mindre att någon drunknade, ehuru tillbuden någon gång då någon liten stackare kom ut på en för djup *pall*, kunde vara rätt allvarsamma.

Svartestenen var för en 30 år sedan skol-gossarnas ordinära badställe om sommaren; men andra gossar badade vid stranden längre norr ut, der muren löper ned i sjön från Mynttornet, och i allmänhet längs hela stranden — såsom lärpojkar och andra, helst om qvällarna. — Först för 20, 25 år sedan började Skol-ungdomen bada i Wisby hamn, vid Präm-

hamnen; då vanligen första simprovet var att, som det hette, *simma till bommen* (som tillslöt Pråm-hamnen), sedan öfver hamnen, och sist *till gattet*, och slutligen dit och tillbaka igen. Ja, vi simmade t. o. m. ut på Redden ända ned till *Katt-rängen* och in till Pråmhamnen igen, utan att derunder en enda gång simma på rygg; dock hade vi då båt med oss för försigtighetens skuld. — Ett särdeles djerft och stort nöje var, att under en grundstorm simma ut i gattet, hänga sig i tågen vid hvilka fartygen voro fastgjorda vid bålverken, och att sålunda hängande, än när fartyget såg *opp* lyftas högt i luften, än åter när detsamma dök ned, doppas djupt ned i de kokande vågorna. —

99. Att ro *Ben-is* (Bain-eis).

Det första vinter-nöje för gossarna och tösar, då det frusit, är att ro *Ben-is* eller slå kana. — Dertill behöfs ingen stor is, utan blott en liten fläck eller strimmel, på en gård, vid pumpen eller i en rännsten. Man tar sig fart på några stegs afstånd, och åker så rakt fram på isen, stående på fötterna — vanligen med den högra före — och dessa något utspärrade, och det så långt farten och isen medgifver. För att göra någon afvexling, bruka somliga Gossar ro *ben-is* med tårna före, under farten sätta sig ner med krokiga knän, eller att roende vända sig på fötterna, än afvigt än rätt. — När ben-isen är bra lång — stundom 10, 20 alnar — och den en smula sluttar, och gossarna som ro äro många, den ene ilande efter den andre, stundom halkande kull och dragande andra med sig i fallet, är detta ett ganska lifligt nöje och af pojkar högt älskadt; helst det ej fordrar någon tillrustning af skridskor eller kälkar, utan bara stöflorna, och när som helst kan fås, blott det fins en bit is af några alnars längd. Cath. Bod. Östman. L. O. K.

[I marg:en står:] *Skrilla äis-vät*, v. = slå kana. L. O. K. O. O. Nårs, Fårö. — *Skrilla*, v. = slå kana. O. L.ⁿ Lannsa. — *Glässa* eller *Glässa-pigg* = jern-spett i käppen = *Glässa-stake* = ränn-staf då man ror *is-lägg*. And. Östman, Fårö.

100. Att åka *skridsko*.¹

Denna öfning öfvas mäst af *By-sårkar* (stads-gossar) allenast; och börjar man med att ha' skridsko på ena foten och att springande påskynda farten med den andra. Dernäst lärer man sig, att, sedan man tagit sig

¹ [I marg:en står:] *Laupa skrikk-sko* = (att ro *skridsko*) (L. O. K.) — *Skrikk-sko* = skridsko. J. J. Båta; O. L.ⁿ Lannsa, Fårö. [Med blyerts]: Bönderna på Fårö

fart, på den ena skridskon stående, öfverfara ett långt stycke af isen. Snart börjar man att riktigt åka, eller som det heter, *ro skridsko*, d. v. s. brukande hela paret under fötterna. Efter hand åker man nu allt bättre, lär sig ro i volt eller i en rund, sedan att åka baklänges, att i full fart hoppa ett långt stycke framåt, o. s. v. — De vanligaste ställena der gossarna åka skridsko är vid Wisby i Pil-ängen, norr om staden vid Spittelssump och [!] innan den blef utdikad; vidare på Österbyrum, innan bron öfver kyrkogårds-vägen blef bygd; äfvenså i Gamle-Hamn, då det för 20, 30 år sedan vanligen var mera vatten der än det nu är; eller ock 1/2 mil på Follingbo-väg i Svaidä-sik, och nu de sednaste åren på Hästnäs-myr, ungefär 1/2 mil norr om Wisby.

Wid första frost-dag om hösten få vanligen Skolgossarna efter gammal häfd en eftermiddag lof att åka skridsko, då ofta åtminstone någon af lärarne följer med tåget, för att se efter ungdomen, och ordna dem till lekar, såsom *Gubbe, Hök och Dufva, Röfvere, Slå Basken*, m. m.; att segla dermed att man håller i hvars andras rockskört mot vädret; eller derigenom att en kamrat står på skridskorna och låter tvenne andra, hållande honom i händerna, bogsera honom fram. — Sist återvända de då i mörkningen under sång. Men har någon gosse, som af öfvermod och för att visa sig, gifvit sig för långt ut mot kanten af vaken och fallit i vattnet eller trampat ner —, får han förut springa till stan. — Dock öfvas skridskoåkning ej mycket allmänt i Wisby, dels därför att det är så svårt att få passande och glansk is på nära håll, dels ock därför att sjelfva öppna hafvet ligger så sällan, isen är vanligen skräflig, och nöjet der alltför vådligt. — L. O. K.

101. Att ro is-läggur.¹

Detta är deremot allmänt på landet, och öfvas på glansis på tillfrusna *bryor* och myrar. — Man står då på tvenne häst-läggur, som man på undra sidan på slip-sten gjort alldeles glatta, och på öfra sidan något utgräft, så att fötterna kunna der stå något fast: men dessa *is-läggur* äro ej på något sätt bundna eller fästade vid fötterna, utan dessa stå helt lösa på dem. Fart tar man derigenom, att man med en stake med brodd uti ändan och som kallas *is-käpp*, *is-spett*² eller *is-pigg*³ hugger smidde sjelfva sina *skrikkskoar*, hvarmed ungdomen roade sig om söndagen. Flickorna brukade *äis-läggur*. — L. O. K.

¹ (*Läipa äis-läggur* L. O. K.)

² L. Utbunge. C. B. Östman. —

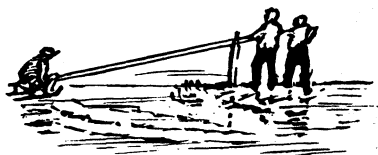
³ *Glässa* 1. *Glässa-pigg* = jern-spett i käppen; *Glässa-stake* = rännstaf då man vor *is-läggur* L. O. K. & A. Östman, Fårö.

i isen mellan fötterna. När isen är rätt glansk, går det i en brinnande fart; det farligaste för en ovan är att alldeles spräcka opp sig, ty isläggarna ränna gerna åt sidorna, och det att man i farten omöjligt kan vika åt sidan eller göra en lof, om man ock såge den djupaste vak för sig. Det enda medel i detta sednare fall är sätta iskäppen mellan benen, sätta sig vackert ned på den och låta den rispa uti isen och att sålunda något hejda farten; men då skall man ej vara för nära faran.

[I marg:en står:] Arsboar (karlar och qvinnor) gingo öfver Bäste-träsk på is-lägggar till Fleringe kyrka på 11 minuter, och gömde sedan is-läggarna i enes-buskarne till återfärden. L. Utbunge. — »*Läiþa þa äis-läggar*» (icke *lauþa*) J. J. Båta, Fårö. — Flickorna på Fårö *läiþte äisläggar*. L. O. K. & C. B. Ö.

102. *Is-quarn eller Is-snurra.*

Man stöter ner genom isen på en *brya* en stadig stång med en tapp i öfre ändan, så att denne blifver lodrätt stående 6 eller 7 kvarter öfver isen och med andra ändan i botten; på denna tapp fäster man en 8,

10 alns lång stång, som vid dess tjockända eller vid femte eller sjätte delen af den samma är genomborrad; i yttersta smaländan af stängen fastbinder man en kälke, och dermed är *Isquarnen* färdig. — Den åkande sitter på kälken, der han snart behöfver hålla väl i sig, då *Isquarnen* kommer i rätt god fart och isen tyckes stå på kant, och de som ge farten gå och vrida medelst tryckning med armar och bröst på den ändan af dragstången som ligger på andra sidan tappen och stolpen. — När man sålunda hållit på [att] mala en stund, byter man om; ty då är vanligen ock den åkande tillräckligt yr i hufvudet. — Somliga gossar bruka, då man har *Isquarnen* på en stor is såsom på en myr, sitta lösa på kälken och blott hålla i stångändan med händerna, och så släppa när *quarnen* kommit i god fart, då kälken med den åkande farer af såsom en blixlångt, långt ut åt isen; andra åter lägga sig blott »på lif» på en *brädkim*, och låta så skjutsa bort sig på samma sätt. — I vandrigen, der de som skjuta på gå, brukar man strö aska eller sand. — Cath. Bod. Östman. — *Vipp-galge* (B. Timgren).

103. *Is-kränkä.*

Under ett bräde af omkring $2\frac{1}{2}$ alns längd och största möjliga bredd infaller man och fastnaglar trenne stora ox-läggjar, hvilka äro på undra sidan slipade och glattade; på brädet ned-borrar man trenne pinnar af $1\frac{1}{2}$ alns höjd ställda i trekant, och dessa betäckas af ett bräde som bildar ett säte eller *kränkä*. — När det då är glansk-is, sätter man sig på denna

Is-kränkä med fötterna på brädet, och skaffar sig fart medelst en iskäpp i hvarje hand hvilka man stöter på ömse sidor i isen. — Är isen god, *läggarna* under *Is-kränkän* ställda rätt, eller så att tvenne af dem äro fästade bak under sjelfva kränkan och den tredje under fören, så bär det af med en hiskelig fart ut åt isen, och att sålunda åka *Is-kränkä* är ett af gossarnas största vinternöjen helst då det något blåser och vinden ändå mera ökar farten. — Brukes i Othem och Hangvar. C. Falk, Wisby.

104. *Is-fartyg.*

När isen är glansk på en stor myr, upptacklar man en ved-slåde, med ett slags master och spänner der emellan ett lakan, och seglar så med vind, om det blåser något bra, hvar under man styrer med fötterna, iskäppar eller ett annat jern. — Begagnar man mindre kälkar, kan man ock, när det stormar dugtigt, segla ned med vinden derigenom att man håller rockskörten opp emot vädret; men då måste man ock vara försedd med skridskor för att sedan kunna kryssa sig opp tillbaka mot vinden med sin kälke. —

105. *Kälk-backe.*

Att åka kälkbacke brukas egentligen i Wisby, fordom mycket allmänt och af alla gossar, helst om qvällarna, då månen lyste kall och klar, då vintern var något stadig, och Stadens många branta och sluttande backar voro väl tilltrampade af körande och gående. — Hvarenda Skolgosse skulle då för tiden nödvändigt ha' sin kälke, och det icke ett s. k. *trä-släp* (eller en som var utan jern under medarna, hvilka bestodo blott af tvenne framtill afrundade *Brädkimmar* med ett sittbräde ofvanpå), utan en ordentlig *fjätter-kälke* med andrar och särskildta medar, som voro krum-växta. När dessa sednare kälkar voro väl beslagna, med sina

jernknän och släta jern-skenor, kunde de löpa förträffligt, och voro de bästa kälkar. En s. k. *wäskä*, visserligen med jernskenor men utan andrar, hade ej det höga värde. Stundom brukades ock större vedkälkar; ja, t. o. m. stora ved-slädar. — På de mindre kälkarna satt blott en gosse; på de större två eller tre, utom det att stundom en kamrat för att öka farten, stod bak, långt och vådligt tillbakalutande, hållande sig fast i drag-snöret, som var fästadt framme i kälken. Men på de stora ved-slädorna voro ofta 5, 6 stora sjömän och karlar. — Kälken eller släden skulle alltid styras af en endas ben, dem kamraten sträckte ut något åt sidan; och styrde han derigenom att han med yttersta klacken vidrörde marken: ville man att kälken skulle styra upp till höger, så brukade man högra benet, eller åt vänster, nyttjades det vänstra. En olägenhet dervid var, att, utom den att rent af i första hand mista benen, man fick snön att yra opp genom byxbenen på knän och lår. — När då vädret var vackert, man hade ledigt och gatan var väl snöbetäckt och hårdt trampad, samlades gossar och ynglingar till hundradetals med sina kälkar. Helst om Söndags-qvällarna, eller då månan lyste om nätterna, var man ute och *åkte Kälk-backe*. Man undvek då till det mästa ett stort hinder för åkningen som uppstod då hästar med lass och andra åkande oförmodadt körde öfver tvärgränderna, och man således lätt kunde skrämma hästarne eller förderfva sig sjelf. Äfven fruktade man den tiden mycket för en stygg buse, Nattmannen, som hade rätt att ta' och slå sönder kälkarna — hvilket ock hände. — Men oakadt allt detta var kälkbacke-åkningen det allra högsta af gossarnas alla nöjen under hela året, just för de mångfaldiga faror, som omhvärfde det: tänk, hvilken våda för armar och ben då man satte ut för en speglande isbacke, då man som blixten for förbi tjojtals med hus-hörnen, plank-styttor och trappstenar, svårigheten att i den brinnande farten, då ögat ej kunde skymta, styra rätt och ej *barka* in i väggen, och konsten att hålla i sig i *sqvåppen* d. v. s. de fördjupningar som rännstenar gjorde; lägg här till lifsfaran för hästar, och slutligen den gemena tanken att få sin vackra kälke tagen med våld och sönderslagen af den lede busen! Allt stegrade till det högsta njutningen af detta nöje: den hiskliga farten, de förbiskymtande föremålen, farans tjusning, det friska vädret, kamraternas närvaro —, allt, allt!

De vanligaste ställen, der man så flitigt för 20, 30 år sedan *åkte kälk-backe* i Wisby, var isynnerhet Hästgatan, då man började ej mycket långt från Österport och sen for hela vägen ända ned till Donners-plats; eller ock Slotts-backen, då man *satte af* på halfva densamma och styrde

ned snedt öfver mellan-gatan och äfven så ner på Donners-plats; eller ock *Norderbackarna*, då man började långt ute för stan och högst på Norder-backar, styrde in genom Norder port i brinnande fart och fortsatte oftast längre än till Sanct Nicolai Chor. Någon gång stal man sig ock att *ro* i Norder-grafvarna eller i *pallisaderna*; ty der gick lätt när det var smått om snö, men det förstörde alldeles ko-betet. — Kortare kälkebackar voro Smitte-backen, och ner Kloster-brunns-gatan; från Nya Ränteriet på Slottsbacken, och så ner Nyavägen till hamnen; Lythbergs backe; Hallbergs-backe, m. fl. — Att styra ner i Silfverhättan var särdeles vådligt, då man ej sett sig före, för de stora stenar Repslagarna der lagt i vägen; likaså bråstuporna utför Slotts-backen söder om Nya Ränteriet eller kring kalk-ugnen i Blek-hagen. —

När man då vandrat opp för backen med sin kälke, vanligen med byxorna hopbundna med ett snöre för snöns inyrning, samt med sin bror eller någon annan kär knäkamrat vid sidan satte man sig på kälken; var denna större, stälde en kamrat sig bak och höll i snöret, en skulle styra, de andra drogo väl in fötterna och höllo dem på medarna: nu började kälken småningom lunka, det kröp en redan i blodet af glädje — nu gick han fortare — man tog efter andan —, styrmannen ropte alltjemt sitt »ur ljuset», för att varsko vandrare att hålla sig undan — — nu tog kälken allt hårdare fart, föremålen kunde ej mer åtskiljas, isflingorna röko om styrmannens klackjern — — — och så blixtrade det fram hela den långa kälkbacken, tills sällskapet stannade i någon famnande snödrifva eller småningom stoppade den döende farten med fötterna på en slätare gata. Nu hoppade alla gossar af kälken, och skreko till hvarandra hur roligt det hade varit, hur svårt det var att styra »henne», huru »hon» ända *rännt* om alla de andra kälkarna, m. m. Vanligen »satte de gossar alltid först af» hvilkas kälkar voro snabbast, och så den ena efter den andra efter rang och värdighet, och sist kommo *väskorna* och *trä-väskorna* eller *träsläpen*. — Alltid hade man någon kamrat, som troget stod på utkik vid tvärgränderna att varsko, och att ropa: »hästar!» då man med fötternas släpning sökte att stoppa farten, genom att kasta sig af eller att styra i vägg — hvilket var ytterst farligt. — Men det förfärligaste larm och hämndeskri hördes, då kamraten på utkik varskodde den trasiga och svartmuskige busen. Småpojkarne stoppade genast farten, togo kälken på nacken och flydde, de som voro i god fart läto det gå som det gick midt för hans näsa, somliga kastade sina kära kälkar in i närmaste gårdar, och de större och modigare gossarna, van-

ligen företrädde af några raska sjömän, trädde fan under ögonen, samlade sig såsom mulen sky och såsom kråkor kring en uggle, för att möjligen då en sjöman t. ex. underhandlade med fienden, i en bråd vändning skära af bandet på kälken som han redan tagit och höll i, eller på något annat listigt sätt återeröfra sin förlorade egendom. Stads-tjernerne hade visserligen samma executiva rätt, men de ville ej gerna rivalisera med *skinnaren*. —

Denna ystra lek, som alltid är oförgätlig för dem, som i ungdomen öfvat densamma, njöts på många vis: somliga gossar voro så öfverdådiga att de lade sig *på lif* på kälken, och således med hufvudet före styrde kurs med de efteråt släpande tårna; och då var det något viktigt att styra rätt! Andra åter, som ej för tillfället hade någon kälke, togo sig en islupen brädlapp eller en tak-panna — för öfrigt på böxbaken, och styrde sålunda eqviperade utföre backen. Engång såg man t. o. m. en fyndig Sotare-pojke ge sig på sjelfva Sotare-boken[-baken?]? — Stundom var det rätt förargligt och farligt för körande och gående, utom för de yra gossarna sjelfva: så blef engång sjelfve den raske Landshöfdingen (J. Cederström) kull-rodd på Hästgatan; han brydde sig dock om ingenting, unnannde pojkarne deras raska nöje. Åter så blef engång en gammal sipp Herre, som med sin fästmö kom trippandes i gränden öfver Lythbergs backe, helt sonika beröfvad sin ledsagerska derigenom att en kälke i detsamma kom pilande ner för backen: mamsellen fick en lindrig puff och föll raklång i famnen på en stor sjöman som styrde kälken, och fick sålunda med honom, till den siratlige fästmannens (A. J. Lallér) bäfvan, följa med i samma fart ända ned till tredje gränden. — Men oakadt allt detta var vederbörande ej mycket stränga mot gossarnas kälkbacke-åkning på den tiden; man ansåg det visserligen vådligt, men också såsom en rask lek som härdade ungdomens mod; och saken fick ha sin gång — det var liksom så, att det skulle så vara! Och, ehuru det t. o. m. inträffade att gosse och kälke i en tvärgata foro rakt under hästfötterna, hände ej i manna-minne mer [än] engång någon skada på kälkbacke, då nemligen en gosse (Oskar Alfvegren), som ej säkert kunde styra, rakade in i Brobäcks hörne vid slutet af Hästgatan och bröt af sig benet, hvilket dock snart växte rätt bra ihop igen. — Cath. Bod. Östman. L. O. K.

106. *Snö-skridskor.*

Utom till kälkbacke-åkning brukades ock Stadens förträffliga backar till ett annat nöje: helst då det var tö-väder brukade Gossarna åka på *snöskridskor* eller is-läggjar, hvilka dock ej voro gjorda af ben-läggjar, utan med träet ungefär såsom på en vanlig skridsko, och med jernbeslag nästan såsom på en kälk-med. Dessa voro såsom skridskor med remmar eller snören bundna på fötterna. — Nöjet att åka med *snöskridskor* bestod i, att på de vanliga kälkebackarna ställa sig rak och med begge fötterna jemnföttes fara ut för backen, och det i lika god fart som på en kälke. Det var mycket lätt att styra på dem, men ganska svårt att hejda farten om det behöfdes, äfven som det ej ville mycket bara stenar till i gatan, förr än hjelten, ofta ganska farligt, stupade på näsan. Särdeles tråkigt var det ock att, sedan man lyckligt åkt ned före, arbeta sig upp igen för backen; hvarför ock de fleste gossarna, om de ej kunde få tillfälle följa med någon barmhertig Bondes släde uppföre, hellre spände af sina snöskridskor och sprungo så lediga opp, bundo dem sedan på sig igen, och »satte så lustigt af» igen. — Stundom plögade man så ock åka på vanliga skridskor. —

107. *Snöboll-krig.*

Då första snö fallit och den är *kram*, är det en ny njutning för gossarna att få kasta snöboll: der till fordras att ej vara frusen om fingrarna — ty att ha' vantar på sig anses kärringaktigt — en god arm och ett säkert öga. — Stundom åtnöjer man sig med att kasta till måls på en vägg, eller att knalla på någon enskild kamrat; men vanligen bildade man tvenne stridande partier för att hålla *snöboll-krig*, då de stridande uppstälde sig i tvenne särskildta läger i hvar sin ända af Skolgården, och olika klasser stälde sig mot hvarandra. Då gälde det att krama sin snöboll väl, göra den rund och hård som sten, doppa den i vatten eller hopkrama den af snösörja, och sedan att rikta den säkert och med kraft mot sin fiende. De djerfvaste gingo längst fram, dock med rockkragen uppstjelpt för öronen, och kanonerade fienden; och med ett förfärligt härskri blef nu striden allmän längs hela linien: snöbollar *smäcksade* på kind och öra, näsor blödde, skjortkragen blef lungblöt och striden blef allt hetare, då det ena partiet ändtligen började retirera, och snart i vild flygt skocka sig åt klassdörren. Nu först blef striden ändå vildare i den sammanpackade massan; ty ett parti måste ovillkorligen rymma fältet. Då hände ock ibland att någon vildsint pojke lade sten i sin snö-

boll — hvilket ansågs gement och straffades — kanske ock en *is-klimp* — eller så började hela hären slåss med näfvarna, då vanligen en qvartan roppte »in!» och striden måste upphöra; och nu kommo de näs-knäpta kämparna fram till pumpen för att tvätta blodet af sig, man nedvikte rockkragarna och kalkylerade öfver alla rutor som strukit under striden: men äfven detta tålte Lärarne för det härdande i leken, då skadan bara ärligt blef uppgifven och ersätt. — Stundom anföllo kitsliga skolgossar med snöbollar folk och Bönder, som fredligt vandrade förbi skol-porten, gáfvo sig i kast med Lancastrianerna på Berget eller med Lärpojkar och Sjomän —, hvilket alltid var förbudet, och numera högst sällan händer. Leken var sjelf icke omtyckt af Lärarne derföre, att den så ofta stegrade stridslusten till vrede och slagsmål. — Eljest vände sig alltid då för tiden snöboll-kastningen mot Apologist-gossarna, som då voro mycket föraktade af de andra Skol-gossarna och kallades *Grisar*. — Cath. Bod. Östman. — *Kassta snöi-ball*. L. O. K.

108. *Akä på skälldrur.*

Leken består uti att på en $1\frac{1}{2}$ alns lång *tvait*, med största hastighet, åka utföre en brant på Trullse backe i Rute, som mäst består af *aur* och sand och litet *graun*. (L. Utbunge.) —

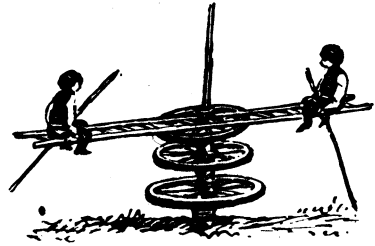
Skälldra, -u, fem. = 2 alns lång *tvait-stump*, smalare i lill-ändan, der en liten tvär-slä satt för fötterna och ett urgröpt hål för stussen der man sitter. Skälldran var kullrig under till. — Dermed åkte man uti brantaste sluttningen af Trullse-backe (kallas deraf: »Skälldre-backe») vid Koparfve i Rute, alltid på bara *ören* (gruset). — Gubbarna sågo på; deltog ock stundom i leken. — N. N. Koparfve, i Rute.

[I marg:en står:] *Skälldra*, f. = tunn, hvass kant (såsom af en skadad tand); tunnt skal af ett ruttet träd. O. Lⁿ Lannsa, Fårö. Jac. Lⁿ Ekeberg, Austers, Fårö. — *Skälldra*, f. = kärl-skrälla; — *skälldrig*, adj. = skrällig, skräpig: t. ex. panna, gryta. — Anna Br. Romdal, Roms i Martebo.

109. *Att akä hjaul-snurrä.*

Man slår ner djupt i marken en stake, och träder på densamma 3, 4 vagnshjul, och lägger sedan öfver dem i jernvigt en *lang-stige*. Nu sätter sig en Lekkamrat på hvardera ändan af stegen, och så åka de

kring medelst tillhjälp af fötterna med hvilka man spjernar i marken, eller ock stundom genom en sorts *stydstakar* eller käppar i samma ändamål. — Ibland hjelpa ock andra lekkamrater att skjuta på, åtminstone i början att få *hjul-snurran* i riktig fart. — Cath. Bod. Östman.

(Lägger stundom kull en *bak-vagn* med en *långstige* öfver, öfver hvilken man ligger *på lif*. N. Wedin, Vänge.) — *Aka skinn-brako* (L. O. K.)

II. *Tug-gunga.*

Man fäster säkert ändarna af ett starkt tåg antingen på en liggande trädgren eller ock vid en *ri* i en lada, så att bugten blir hängande ungefär en aln från golfvet eller marken. Man tager vanligen en brädlapp till sitt-bräde, håller i sig med händerna och sätter så gungan i rörelse medelst att uträta och hopdraga benen och lutningar fram och tillbaka med kroppen. Någon kamrat hjälper ock stundom till att sätta gungan i fart; och dugtigast är den som gungar högst utan att *isna*. — Utom sittbräde har man ock stundom gjort sig ryggstöd medelst ett snöre som man bundit tvers mellan linorna. De förvägnare stå ibland på fötterna, ligga *på lif*, eller på knä och gunga. — Att *Gunga*. L. O. K.

III. *Att lajka tråskvärks-hjaul.*

Den af Leckamraterna som alldeles är den störste och starkaste ställer sig midt på lekplatsen med utsträckta armar. De två kamrater, som äro näst den förre de starkaste, fatta säkert uti hans händer; och så den ene efter den andre, och de minsta och svagaste bli längst ute på radens armar. — Nu börjar den midtersta småningom röra på sig, draga den högra armen t. ex. framåt och den vänstra tillbaka — hvari han understödjes af sina närmaste kamrater —; och snart komma begge armarna eller raderna af de lekande i hårdaste fart, då vanligen någon klen stackare längst ut på armen antingen släpper handtaget och trillar långt bort, eller någon snafvar, faller och drager flere olyckskamrater med sig i fallet; så att slutligen hela högen ligger kulltrande hvar om annan i gräset, då de genast åter springa opp och anknyta sig återigen på armarna. — O. Fr. Hartman.

112. Att Svängä.

I föregående Lek verkar kraften från midten; men i denna uti spetsen: den starkaste af gossarne träder här främst, och fattar den som är närmast honom i styrka i handen; den åter en annan som är honom närmast underlägsen i styrka, o. s. v., så att de minsta och svagaste alltid komma på *sladden*' (eller ändan). — Stundom har man ett tåg i hvilket alla i samma ordning hålla sig fast; åter så håller man hvarandra bak uti rock, tröja eller byxor, och då brukar stundom en stark kamrat hålla förmannen i hvardera hand för att hjälpa honom att dess lättare få hela räckan i svängning. Den förste i raden brukar ock ibland gå avig, för att med dess mera kraft kunna få *Svängen* uti fart. — Förmannen brukar ofta gå än åt höger, än åt vänster, för att få svängningen så mycket raskare; och vanligen tar det nere på *sladden* en himlande fart, så att de små *sårkarna* trilla långa styckena, då någon snafvat omkull eller släppt taget — stundom följa ock hela raderna med i fallet. — Leken är rolig, men våldsamt; och för omkring 20, 30 år sedan, då det redan brukades *Svingä* på Wisby skol-gård, hände det att en liten sårk (¹ Wahlgren) släppte, flög in mot väggen och bröt en arm af sig. Skol-gossarna plägade då ock alltid efter de första vårdagarna efter kl. 4 e. m. samlas på Gamla Torget, att, utom snurra, långbo och andra öfningar, *svingä*; alltid tills det var ned-mörkt.

113. Lek.

Alla gossar ta' i en stor ring, hållande hvarandra hårdt i händerna; midt inne i ringen är stadigt i marken fästad en 6 quarters käpp på hvilkens knapp ligger eller mycket löst hänger en mössa. Nu dansar hela ringen kring i fullaste fart, då hvar och en försöker att få någon af kamraterna att vidröra mössan så mycket att hon faller ner af käppen, då han genast får afsked ur ringen. Sedan dansar ringen åter omkring igen, tills åter någon rifver ner mössan, då denne åter måste ur ringen. Derföre vill hvar och en på det nogaste akta sig för mössan på käppen, hvilken man, oaktadt ringens slitningar hit och dit, alltid måste ha' inom ringen. De svagaste bli vanligen först saker, fastän de försöka med alla möjliga luftsprång och slängningar undgå mössan. Ju färre

¹ [Initial saknas.]

det är qvar, alltid de starkaste, dess våldsammare bli[r] leken; till ändligen de två siste dansa och ryckas omkring käppen, och slutligen en blir segervinnare eller den som ej rifvit ner mössan af käppen. —

114. *Att malä hvete.*

De lekande, som skola *mala hvete*, taga hvarandra säkert i händerna såsom till Polska, och sätta tåspetsarna med slutna fötter tätt intill hvarandra, och luta sig med detta stöd långt ut ifrån hvarandra, så att armarna bli fullkomligt raka: genom att nu mycket hastigt, smått och tätt flytta fötterna — för öfrigt slutna och tå i tå på kamratens, »malar man då hvete», eller snurrar omkring med den öfriga kroppen liggande rak ut på de utsträckta armarne. — Och så fortfar *malningen* till dess en af de två eller begge mista jemvigten eller bli yra i hufvudet. — Cath. Bod. Östman. — L. O. K.

115. *Att simma.*

Gossarna ställa sig på tvenne led med ansigtana motvända, hållande hvarandra i händerna samt stående sida vid sida, så att begge leden äro tätt förenade. Af de sammanhållna armarna blir mellan leden på detta sätt en bana eller *vandring*, på hvilken man då vid ena ändan af kedjan lägger på magen upp en lättare pojke, hvilken, genom det att alla gossarna oupphörligen sjunga en entonig trall såsom: »hissa, hissa o. s. v!» eller hi, hå, hi, hå! och häfva honom upp och ner på armarna och genom en simmande rörelse med benen och i synnerhet med armarna, *simmar* framåt mellan leden och der under ofta kastas eller prällas[!] af kamraterna stundom högt i luften, men faller derefter alltid ned på lekkamraternas trofasta armar. Det farliga dervid kan vara, att gossarne i lekifvern slunga kamraten alltför våldsamt och högt i vädret, så att han faller utom lederna ned i backen. På det att simvandringen skall bli längre, springer det ena goss-paret efter det andra från kedjans ena ända, derifrån simmaren redan passerat och anknyta sig till andra ändan dit han kommer. Och sålunda räcker *simningen* så länge man orkar det. Härunder byter man om *simmare*, hvartill man vanligen väljer de lättaste. —

116. *Att bära eller rida Salt-säck.*

För att liksom försöka lära sig att rida eller för att härmna ett rytteri, bruka gossar att bära eller rida salt-säck. De större och starkare äro då hästar och de mindre och svagare rida saltsäck på dem. Detta till-

går så, att man tager kamraten på sig öfver ryggen, så att han blir sittande grensle öfver ens höfter, och får ryttaren hålla sig fast dermed att han dels tillika hänger sig fast med händerna vid hästens axlar och armar, och dermed att denne sednare med sina tillbakaböjda armar omfattar och håller i ryttaren (under Ryttarens knän). — Nu bär det af i fullaste språng! Hästen gnäggjar och frustar, skrapar med fötterna och slår på hufvudet och luggen, deri ryttarens grabbnäfve oftas för all säkerhet slagit sig ner —, än gallopperande, än uti gång och än i traf och den lilla ryttaren hvisslar och smackar på. — Stundom brukar ryttaren ock sitta på kamratens axlar, hållande underbenen fast mot hans sidor och med detsamma trädande täspetsarna bakom hans sidor, för att bättre sitta fast i sadeln; ibland håller ock hästen i ryttarens smalben, eller ock håller den förre händerna vackert i sidorna med ryttarens vristar bakom desamma. Ej sällan har den som rider en käpp eller träsabel att sqvadronera med under det att *Brunte* gör sina evolutioner. — Någon gång kunna ock mycket benstarka och hurtiga gossar sätta en tredje mindre kamrat ofvan på ryttarens axlar; ja, t. o. m. en fjerde liten men modig *sårk* åter på den tredjes axlar. Men detta höga rytteri bär sig alldrig länge, att icke någon snart mister jemvigten, och är på vägen att falla; därför fordrar alltid försigtigheten att några handfasta kamrater äro såsom sauvegarde till hands. — *Bjæra salt-säck*.
L. O. K.

117. *Skiauta kårp.*

En alns hög käpp eller pinne hålles med dess nedre ända mot marken, då Gossen (eller flickan) fattar om käppens öfre ända med begge händerna, hvilar pannan mot dem, löper 12 slag omkring och — i det man ropar tolf! — springer en tolf steg till målet, eller att der qvickt ta' upp en mössa eller annat, som ligger på marken. Kan den täflande det, har han vunnit; men de fleste bli dertill alltför yra i hufvudet, antingen under loppet kring käppen eller då de springa åt målet. Brukas såsom lek vid slotteröl, o. s. v. Lars Nordin, 1817 f. i Wallstena. —

SÄLLSKAPSLEKAR UTAN SÅNG

---

118. *Gläfvä-Stulå* (*Tälä-stulå, tälä-gåjmä* eller *Tälja-gömma*).¹

De lekande samla sig i en krets, af hvilka en, under det han pekar på kamraterna i ordning, räknar eller läser: »en, två, tre; liske, laske, le; åcke, påcke; Domens klocke; ädle, pärla — puff!» — T. ex. om sällskapet är fem, så säger han, under det han pekar med fingret, En till den förste, Två till den andre, o. s. v. Man börjar på sidokamraten till vänster i ringen, och räknar så rundomkring och sig sjelf sist, och s. v. så långt det räcker; men den som blir *Puff* (som ordet puff faller på), skall *tälä*. — Vid ett annat sätt att utse *tälare*, täljer Räknares så här: »a polm; silke mä solm; Sironi Margreta, Kung Kali Funk; äske täske; loke toke; simunti-mat; mati-tillhaj; ilen, tilen, tippen, påjs!» Några tillägga: »Bums, knäpp, ut!» andra även ytterligare »mä' dig!» — och den som blir *påjs* skall *tälä*.

Sedan tälaren blifvit utsedd, ställer denne sig vid en vägg, dörr eller något dylikt, ett ställe som förut blifvit utsedt till *tälställe*, med ansigtet åt väggen, dörren eller hvad det är, och med båda händerna för ögonen så att han intet får se, och räknar så många stigar (20), som det honom blifvit förelagt; han kan ock, i stället att räkna flere stigar, otaliga gånger säga orden: »*tälä, tälä gåjmä, mor sticker saume* (söm); *jär det dager än?*» Under detta tälande får tälaren alls inte se sig om, och kamraterna gömma sig då så godt de kunna. — När nu tälaren sålunda fullgjort sin skyldighet, ropar han högt: »*Allä man i hul?*» Ha' då alla

¹ »*Gåima bo*» = id. A. Östman, Fårö. — *Laikå spytt-vägg* eller *Tällä-gåime* eller *Tälå stulenn* = id. J. Lundgren, Wamblingbo. — *Liga-bo* eller *Gåima bo* = id. O. Lⁿ Lannsa, Fårö. — *Spytt-vägg* = id. J. Lundgren.

hunnit gömma, svarar någon som är djerfvast, väl gömd och långt borta stundom med ett oigenkänligt »*puh!*» som doldt framsjunges. Och börjar genast tälaren att i alla vrår och gömslen uppsöka de gömda kamraterna; och så snart han upptäckt någon af dem, täflar han och den upptäckte i ifrigaste språng (så vida man ser sig god att hinna) om att först komma till täl-stället eller *stulu*, och att der få spotta för sig med. de orden: »Tvi för mi och Calle, Fredrika, o. s. v.» (medtäflarens namn). Den som först har fått spotta för sig har *fått stulu* (vunnit).

Skulle någon i sitt gömma, utan att af tälaren blifvit upptäckt, under dennes letande, se sig god att först hinna täl-stället, så står det honom fritt att springa fram för att spotta för sig, och tälaren underlåter då ej att täfla med denne om försprånget. De redan framkomne bruka genom höga framsjungna rop ge tillkänna hvarest tälaren är för dem som han ännu ej upptäckt och hvilka ligga så gömda att de ej kunna se honom: »Pink Pank eller Pink Pånk (tälaren) star bi stulu, Pink Pånk gar i gat-grinden, Pink Pånk är bi Kohus-duri, o. s. v.!» — Ibland händer ock att en eller flere af de lekande, under tälandet, helt tyst och listigt [går] tätt bakom ryggen för tälaren, för att, så snart denne ropat: »*allä man i hul?*» genast spotta för sig; men detta knep kan en försigtig tälare fria sig från derigenom att han före utropet: *allä man i hul?* spottar på tälstället och säger: »tvi för mig och den som bak om mig ligger, tvi för mi' och den som bakom mig står — ingen stulä skall han få!» — Skulle någon spotta tvenne gånger för sig har han *mistat stulu* (förlorat).¹ Skulle nu tälaren oakadt allt bemödande icke kunnat upptäcka alla, och kanske nu ock är trött att vidare leta genom gömmorna, står det honom fritt att gifva de ännu gömda vinsten, derigenom att han ropar: »*fri stulä, kom fram*». Dessa springa då genast fram ur sina förborgade gömmor, glada öfver sin fintlighet och seger. Och dermed är leken slut. —

Skall en ny lek åter börjas, skall den vara tälare, som *blitt fysst spytten* (först blifvit spottad före). Skulle tälaren ej kunnat upptäcka någon af lekkamraterna eller hunnit före dem till täl-stället och vunnit på någon enda, får han vara tälaren engång till. — Små barn leka äfven *glätvä stulä* inne i stugan, och gömma sig då mera barnsligt och enfaldigt bakom en stol, en skåp-dörr, under bordet o. s. v.

Flickor och gossar deltaga om hvart annat i leken. — L. Niclasson.

¹ *Få stukken* = säges då man fått spotta för sig i tälla gömma. J. Lundgren.

119. *Gåima bo eller Tälla gåima.*¹

En gosse (eller flicka) har förbundna ögon medan de andra barnen gömma sig. — Då säger han:

Ett två, Lära gå, (Ett, två; kom ni till gå
Tre, fyra, Kycke-lyra
Fem, sex, Gå till väx (vägs?),
Sju, åtta, *Gräna-kättar* (Piss i potta) (Köpa *Gättar*)
Nie, tie, Gå förbi,
Elfva, tolf, Slå *nasarna* i gällv,
Tretton, fjorton, *Gasa-lortar*, (Pick' i lorten)
Femton, sexton, Gå till Väkkstan, (Vattna hästen)
Sjutton, *Attan*, Kör mig i kattan, (, ta' fatt'an)
Nitton, tjugo, Sätt i *buga* (= bågen). (spänn i *buge*) Chr^a Östman.

— Sedan frågar han ropande: »jer dä' dagar än?» — Då svara de andra: »nej! eller ja!» — Svara de: »nej!», då räknar han om det igen; o. s. v. L. O. K. J. Kalström.

Man tillägger: »*Tillo-mätta, kum haim!*» — svaras: »*Jag har ondt i mitt bain!*» — Frågas: »*Vitt Tu reida eller vitt Tu ga?*» — Svaras: »*Jag vill rida um jag kan fa!*» — slutligen säges: »*Vitt Du rida pa hastre' eller grisslauen?*» — J. Kalström.

120. *Att rännä vargen.*

Barnen *rita* en ring på marken. Der innom ställa sig alla, då man *tälar* för att se hvem som blir *Vargen*. — Denne går nu och gömmer sig. Sedan våga sig lekkamraterna mycket försigtigt ur ringen, som är *boet*, der i man är säker för *Vargen*, för att söka upp honom, då han springer fatt, slår eller biter dem han möjligen kan. De försigtigaste hålla sig i närheten af ringen, dit de fly; de raskare våga sig längre bort och svärma kring vargen. Hoppa omkring inne i ringen och ropa: »bara inte vargen kommer och tar mig!» :/: (L. Niclasson). — Dem han slutligen får tag uti, blifva i samma ögonblick ock vargar, och fånga nu andra, som våga sig ur den fridlysta ringen. — När alla sålunda äro blefne vargar, *tälar* man om igen. — C. Lindegren, Fardhem.

¹ = *Ligga-bo* (L. O. K.) 11/1 67.

121. *Lek* (att gömma och sjunga).

En af sällskapet går ut i ett annat rum en stund, hvarunder man gömmer något, en handske, en boll, eller ofta en knappål, hvar som helst, uppe på kakelugnen, i en gardin eller i någons kläder. När den utvisade är åter inkommen, skall han försöka att leta rätt på det gömda; men han har dervid till ledning sång eller gnidning på en viol eller tagen på ett klaver. Allt som han kommer närmare det gömda godset, blir sången eller spelet starkare, äfven som svagare då han åter aflägsnar sig från det. Starkaste forte blir just då han hittar hvad han söker. —

122. *Tore, Ture, Tripp*.

Tre gossar, som äro underligen utklädda (som uti hemlighet skedt i ett mörkt rum) och af hvilka en heter *Tore*, en annan *Ture* och den tredje *Tripp*, — skola af trenne flickor i sällskapet inne i det mörka rummet på höft framletas. Då flickorna äntligen kommer med sin förmodade »utvalde» ut i det ljusa rummet får hon se om hon valt rätt eller ock misslyckats (då hon får ge pant). — Denne utklädde gossen, som ej var den rätta, skjutsas då tillbaka in i det mörka rummet igen; och leken fortfar till dess de tre sökande flickorna fått sin utvalda »käraste». — M. H. Lallér & H. Törner.

123. *Skon går* (lek).

Sällskapet sätter sig ner på golfvet i en ring — gossar och flickor och andra om hvart annat —, och förer en sko så fort och omärkligt man kan under knäveckan, så att det blir svårt att ses af den, som står midt inne i ringen och skall leta reda på skon. — Just som denne sednare härunder vänder sig åt ett håll för att leta, får han ofta en oförmodad dugtig smäll på baken af skon, som genast i blinken försvinner och kliar [kilar] bort under knäveckan kring hela sällskapet. Då sökaren alltför hårdt sätter efter skon, ta'r man ofta och kastar den öfver till andra sidan af ringen, der den då för ögonblicket åter säkrare gömmas. Den som slutligen blir ertappad med skon, får sjelf stiga opp och gå och leta efter den samma. — Cath. Bod. Östman. J. P. Enderberg, Tofta.

[I marg:en står]: Jemt ropas: »låt skoen gå! :/: »Låt han skrauä!» :/: då alla jemte låtsa arbeta med händerna. —

Gåima skoen: de lekande (mest tösar) sitta i ring på golfvet och smyga skon under knäna under ständigt rop: låt skoen gå, låt skoen gå! Den letande (vanligen en tös) löper utom ringen att få tag i skon (VI: 130.) C. B. Östman.

124. *Gåima stainen* (gömma stenen).

Ett af de lekande barnen går kring och låtsar gömma en liten sten i händerna på de andra, och säger derunder: »gåima, gåima stainen; — gåim han väll!» — Slutligen är nu stenen verkligen gömd, och en viss utpekad skall gissa hos hvem den är gömd. Gissar denne rätt, så skall den, som hade stenen i förvar, fram och gå och *gåima*; gissar han galet, skall han sjelf gå om igen. — Panter sättas och igenlösas slutligen. — J. J. Båta, Färö. — L. O. K.

125. *Jakob*.

Alla gossar (och flickor) ta' i en stor ring, hållande hvarandra i händerna. Tvenne av lekkamraterna, som äro de lustigaste och munvigaste utväljas att vara »Jakob» och hans Herre, och äro de egentliga skådespelarena. De få en duk bunden för ögonen, så att de alls intet kunna se, och sedan släppas de inom ringen, hvilken blott tjenar till skrank för skådebanan. Herren ropar altjemt: »Jakob!» och denne skall genast svara: »Ja!» eller »här är jag!» Då Herren genast springer efter honom; men Jakob som hör Herrns steg, smyger sig tyst undan, tills dess han på tillropet »Jakob!» åter måste svara och dermed på nytt röja sig. — Så fortgår leken till dess Herrn fått tag i sin »Jakob», duken tages från deras ögon, och ett nytt par lekkamrater inträda på skådeplatsen. — Det löjlige i leken beror helt och hållet på skådespelarnes lustiga ton i frågor och svar, samt hållningen och fukterna då de smyga sig undan eller på hvarandra. —

126. *Tiffi, Raffti, Tali, Faus!*

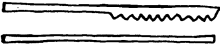
En lekkamrat lägger sig med ansigtet ner i knäet på en annan, och denne sittande håller sina händer i vissa ställningar, antingen till *Tiffi* då han vänder begge pekfingeren ned mot hans rygg; eller till *Raffti*,

då han spänner ut fingrarna liksom klor; till *Tali*, då han håller händerna på kant; och slutligen till *Faus*, då han håller händerna knutna. — Sedan han gjort någon af dessa ställningar förut med händerna, frågar han den liggande: »*Tiffti, Raffti, Tali, Faus?*» och denna skall då gissa på ett af dem. Gissar han rätt, slipper han opp och en annan kamrat får lägga sig ner i stället; men gissar han galet, så antingen *tifftar* den sittande honom, d. v. s. säger: »tipp, tipp, tipp, m. m.!» och petar honom fort och tätt i ryggen; eller *rafftar* honom, d. ä., säger långsamt och med groft mål: »*raffti, raffti, raffti, m. m.!*» och klöser honom derunder i ryggen liksom med klor; eller säger han: »*tali, tali, m. m.!*» och lägger handen sakta på kant på hans rygg; eller säger: »*Faus, faus* — — —!» och bulltar honom i ryggen. — Är den liggande kittlig, blir härmed mycket skratt och nöje; och så fortfar leken varierande tills den liggande gissat rätt. —

127. *Bulleri-bulleri-bock!*

I denna lek lägger sig den ena lekkamraten med ansigtet ned i knäet på den andre; och denne bulltar honom med en viss takt i ryggen med knytnäfvarna, och säger der under: »Bulleri-bulleri-bock! hur många horn står det opp!» och sätter med detsamma opp, ett, två, tre, m. m. eller alla tio fingrar såsom horn i vädret. — Gissar nu den liggande galet eller t. ex. 6 när 2 horn voro uppsatta; *bullrar* den sittande om igen och säger: »sex du sad', två det var; bulleri-bulleri-bock! hur många horn står det opp?» — Och så fortfar leken tills den liggande gissat rätt, t. ex. 8, då den sittande säger: »åtta du sad', åtta det var; bulleri-bulleri, bulleri-bock! nu slipper du opp!!!» — Då slipper syndaren ock opp, och en annan lekkamrat lägger sig ner i stället. — Cath. Bod. Östman. — L. O. K.

128. *Att leka Katt och Råtta.*

Alla Lek-barnen ta' i en stor ring hållande hvarandra i händerna med utsträckta armar, och tvenne af dem, katten och råttan, hafva ögonen förbundna: katten skall då försöka att lura sig på råttan. Till ledning för katten härvid, har Råttan tvenne pinnar, den ene skuren såg-kantad och den andra helt slät, med hvilka han allt mellanåt raspar — föreställandet ljudet då han gnager i ett bräde, eller så. — Så snart då katten

hörer Råttans raspning eller gnagning, ilar han efter henne; men hon masar sig i god tid undan, iakttagande liksom Katten under hela leken den största tystnad, och gående med ohörbara steg. — Men det kringstående sällskapet larmar och skrattar dess mera, när katten förgäfvets famlar efter råttan och smakar med munnen; då råttan smyger sig undan, o. s. v. tills det slutligen lyckas Katten att få tag i råttan. — Då brukar man byta om de agerande, Katten och Råttan, på hvilkas roliga fukter och åthäfvor hela nöjet består; ty att ge ett ljud ifrån sig få de icke. — Leken kan öfvas så väl inne i rum, som ute. — A. Bolin.

129. *Laupa Blindi-bukk* (Blind-bock).

Ett af barnen hade ögonen med en duk för-bundna att det omöjliga kunde se: det är Blind-bocken. Han skall nu försöka få tag i något af de andra i stugan stojande och flyende barnen, gissa dess namn eller hvem det är; hvarefter den fast-tagna nu skall vara Blind-bock. — L. O. K. — Cath. Bod. Östman.

130 A. *Viklä Hynns*.

En står i spetsen för de lekande, af hvilka den förste bakom honom håller förmannen eller *Hanen* bak i tröjan, byxorna eller kjorteln; och går så hela raden¹ af barnen eller kycklingarna sålunda hållande hvarandra efter *Hanen* fram mot deras fiende, *Hauken* (Höken); då *Hanen* frågar: »Är Hauken hemma i dag!» »Jo!» svarar då *Hauken* med groft och argt mål. »Nå, hvad gör I då, frågar vidare Hanen?» »Jag sitter och hvässer mina klor!» »Jaså, svarar Hanen, det var inte bra det!» — »Men, frågar åter Hauken, hvad är det för väder i dag?» Hanen svarar: »Jo, det är ett förskräckligt fult väder!» — »Det är just mitt väder!!» skriker *Hauken*; och dermed så farer han fram för att taga Hanens ungar, hvilka hållande hvarandra bak och alltjemt ställande sig i en lång rad bakom Hanen, försöka att akta sig för *Haukens* klor. Hanen arbetar nu i spetsen att försvara sin afvel, och hvar och en af ungarna *flakrar* undan så godt han kan; tills *Hauken* slutligen får tag i någon, hvilken genast föras ur raden och leken, deri han (hon) ej får deltaga, och förpassas till *Haukens* bo. — Så fortfar Höken tills han tagit alla, då den leken är slut; och en annan blir utsedd till *Hauk* eller Hane. — Denna lek brukas vanligen på Dyatingen i Martebo; eljest äfven inne i stugan. — *Hauk* och Hane hoppa mot hvarandra

¹ = *rumpu* (C. B. Ö.).

med underliga och löjliga gebärder likson för att klösa hvarannan. — Cath. Bod. Östman. — J. Wallin, Martebo. — N. Dalström, Hellvi. *Hauk u Hynä* (A. Bolin).

[I marg:en står]: *Viklä-Hynns* (L. Utbunge). — *Vikla Hynns* = J. J. Båta. — *Vikkla Hynns*: Räfven säger: *Dina hynns ha' gart skada på min sed-akur!*» Tuppen: »*Kanst däu ikke töina!*» — »*Jag har töint.*» — »*Hur haugt?*» — »*Milla himmel u jård!*» — »*Hur tèt?*» — »*Summ grupa-säld*» (groft såll!)» — Sist säger Tuppen: »*Tæ nå mäina hynonar bak!*» — — — och så börjar striden — — — O. L. Lannsa, Fårö. — L. O. K.

130 B. *Wickla Hyns.*

En af de lekande är Hök, en Hane samt de öfriga hönor. Nu hvässer Höken först sina naglar och säger: »*God dag!*» då Hanen säger »*Tack!*» — »*Dina hyns ha' varit inne på min bästa brudd-akår.*» — »*Kanst du icke töina!*» — »*Jag har töint!*» — »*Kanst du icke täppa!*» — »*Jag har täppt!*» — »*Hur haugt?*» — »*Milla himmel u jård!*» — »*Hur tèt (tätt)?*» — »*Så tätt som grupa-säld!*»

Nu springer Hanen med sina hönor kring, t. ex. 4 hvarf då Höken ser på och ej får taga någon. — Sedan börjar striden mellan höken och hanen; och då en af hönorna blir tagen, skall Höken bita henne, och så skall hon *bli från* (fränskiljas). — Så fortfar det tills alla bli tagna och leken är slut. — J. Kalström. — L. O. K.

131. *Vipp, vipp, min Hane!*¹

Hela sällskapet går på golfvet hållande hvarandra bak i tröjan, byxorna eller kjolen, företrädd af Hanen, under det alla idkeligen sjunga: »*Vipp, vipp, min Hane! Vipp, vipp, min Hönä! Vipp, vipp — —!* m. m. — Slutligen går Hanen med alla sina kycklingar bort till Höken, der han sitter i sitt bo, bakom kakelugnen, under ett bord, eller så; och frågar: »är Höken hemma?» — »Jo!» — »God dag, vackert!» — »Tack!» — »Hvad gör I i dag?» — »Sitter under bordet och hvässer mina klor!» — »Hvad skall I göra med dem?» — »Slå alla dina Höns ihjäl?» — »Hvad ha' de gjort för skada?» — »De ha' varit inne på min Rågåker.» — »Hvar-

¹ *Hanen och Hauken* L. O. K. [I marg. med blyerts:] Den ene håller i hvarandra bak i kläderna; Höken skall alltid taga den *ytersta* i raden. Slutligen återstå blott Höken och Hanen. Vinner Hanen sätter han sig uppe på Höken och ropar: »Kyckeli ku!» och ropar fram hönsen som plocka Höken. L. O. K.

före har I inte tynt?» — »Det har jag gjort.» — »Hur högt då?» — »Som kyrketornet.» — »Hur tätt?» — »Som såll.» — Men slutligen frågar Höken: »Hvad är det för väder i dag?» — Svarar då Hanen: »det är vackert och klart i dag», säger Höken: »ja så!» blifver sittandes i sitt bo; och Hanen vandrar då sin väg i fred med alla sina kycklingar efter sig', sjungande deras: »Vipp, vipp — —!» Men svarar Hanen: »det är fult och mulet väder i dag!» då ropar Höken: »det är mitt väder, det!» och farer så ur boet för att ta kycklingarna; men Hanen försvarar dem så godt han kan, tills Höken det oaktadt ryckt någon lös ur raden och släpat den såsom fånge till sitt bo. Höken får ej ta' mer än en kyckling hvarje gång; men får han också ingen, börjas åter vandringen fram och tillbaka på golfvet och sången »vipp, vipp — —!» derpå ny påhelsing hos höken, samtal och ny strid, tills höken tagit alla kycklingar; då man stundom på nytt fortfar, sedan man valt ny Hök och Hane. (C. Enequist, Wisby.)

»Räfven och Gåsen» är samma lek; men då sjunger Gåsen i spetsen för alla sina ungar: »Gåsen går på gården med alla sina ungar», »Räfven tors ej röra sig för sin falska tunga!» — Eljest är leken alldeles lika med ofvanstående lek. (C. Lindström, Wisby.)

132. Att drägä handskar.

Alla de Lekande, eller så många som kunna komma åt lägga sina händer på ens knä, den ena handen ofvan en annan hand, och jemväl lägga dit sina begge händer, fast med andra emellan. När man så börjar *drägä handskar*, drager den som har sin hand underst sin hand först bort, under det man räknar ett; när nästa hand drages bort, två; o. s. v. den gossens (flickans) hand, som bortdrages vid *tolf*, blir *Kung* (eller *Drottning*). Honom (eller Henne) skola då de öfriga i leken helsa sålunda: »Jag helsar min Nådiga Konung, som för mig sitter, och ber om en ringa tjänst i Hans (Hennes) förnäma hof: allt vackert och väl inte långt gå!»¹ — Då ger Konungen (Drottningen) — stundom derunder sittande på en upphöjd plats, på ett bord, en kakelugns-skänk, eller så — den bönfallande sin dom, som kan vara, att t. ex. ta' af ljuset, niga för spegeln, kyssa en i nacken, *dra' tre Spanska balkar* på dörren o. s. v. — När alla sålunda fått sin dom och verkställt den, är leken slut, Konungen (Drottningen) stiger ned från sin thron, och man börjar på nytt att *drägä handskar*. — L. O. K. = Lars Olss. Kalbjärge på Fårö, f. 1799.

¹ — — — i hennes (hans) förnäma hof! — — (skräfl! tillades stundom på tok).

133. *Att leka Gubbe och Kärring.*

Till ett äkta par utväljes tvenne kamrater; och bör kärringen föreställas af de lustigaste och pratigaste. Efter råd och lägenhet kan man utstyra kärringen med en kjol, gammal *skrålla* eller åtminstone duk på hufvudet. — Först en stund springa begge två kring med sina spön eller daggar efter kamraterna och slå dem; men bäst det är, tar man fatt och håller kärringen, då andra kamrater, under kärringens larm och gråt, släpa bort *Gubben*, och gömma honom, der han under tiden skall ligga och tiga still. — Nu släppes Kärringen åter lös; hon skriker och gråter och letar efter sin *Gubbe*, under det de andra idkeligen ropa: »Gubben ligger i katterängen!» »I gamle Hamn», »i Galgeberget», »Kruttornet», o. s. v. Nå ändtligen får Kärringen då reda på sin *Gubbe* och nu blir det ett fasligt välstånd: hon klappar honom, de prata sötsaker, de kyssas och gråta i glädje. — Sedan fara de tillsammans ut och slå de andra kamraterna, som skiljdt dem åt, skrika och agera på allt sätt; tills *mor* åter till sin bedröfvelse förnimmer att de stulit *far* ifrån henne: och nu blir ny sorg, gråt och letande, rop af de andra att »Gubben ligger i brunnen!» o. s. v., tills han slutligen finnes, då glädjen ånyo glimmar upp, åtföljd af ny hämnde-vrede. —

134. *Att gräfva Rofvor.*

De lekande sitta i en ring ned på golfvet, som är Rofåkern. En kamrat, hvilken är trädgårds-mästare och på hvars prat och rolighet hela nöjet beror, går omkring med en käpp eller eldgaffel, som skall föreställa spaden, pratar och gräfver omkring och under rofvorna för att se åt om de äro mogna ännu; men dessa böra då göra sig så jordfasta och tättsittande som möjligt. Åter så ta'r trädgårdsmästaren och försöker att lyfta på dem för att känna efter om de äro tunga nog; då göra de sig så tunga som sten, då han säger för sig sjelf: »äh, du sitter ännu allt för fast!» eller »den här är då alldeles fastfrusen!» eller »se, den var bred och bra vid roten!» o. s. v. eller ock: »du är för liten, och får ännu stå kvar på tillväxt!» — Men dem han tycker äro bra och lagom mogna, gräfver han undan, bräcker opp och bär (eller leder) bort. — Sen kommer han åter igen och besöker sitt Rof-land, känner efter sina rofvor på samma vis under många funderingar och roligt prat för sig sjelf; tills alla rofvor äro uppgräfdade och borttagna. — Sen kan en annan bli vald till trädgårdsmästare. — Cath. Bod. Östman. — C. Eneqvist, Wisby.

135. Att baka bröd.

På stolar i en ring sitta de Lekkamrater, som föreställa bröden; en går omkring och är Bagare: han knådar dem alla efterhand på knäen, klappar dem på hufvudet för att göra dem runda, och *puttar* med pek-fingret de vanliga fem hålen i dem, och sist så skjuter (leder) han dem in i ugnen — i en vrå af rummet. — Efter en stund ta'r en annan lek-kamrat, Bagarens Gesäll, dem ur ugnen (leder dem fram) till Bagaren, som nu sitter på en stol: denne sednare pratar nu allt möjligt tokeri och gör alla frestande försök med sina bröd för att få dem att skratta: »fy, hvad du bli'tt brunbränd!» eller »Du är ju helt sqvabbig och obakad ännu!» m. m. hvarunder han petar på dem med fingrarna, luktar på dem, m. m. Skratta de då, så förklarar Bagaren dem ännu ej bakade; och så förer Gesällen dem tillbaka i ugnen igen. Men de som härunder kunna hålla sig allvarsamma, slippa nu ugnen, emedan de äro fullbakade. — Om en stund så bärer Gesällen fram bröden igen; ny pröfning sker af Bagaren, som åter anser dem obakade om de skratta, då de af Gesällen föras tillbaka till ugnen igen. — Men det stackars skrattfulla bröd, som ej under trenne pröfningar kunnat bärga sig för skratt, förklaras af den vrede Bagaren för *Ugns-trull*, och skall »kastas ut till grisen»; och det är alla mycket rädda för, ty då vråkes han ur både ugnen och hela leken af Bagarens Gesäll. — Cath. Bod. Östman. — C. Lindström, Wisby.

[I marg med blyerts:] Säger: »Så bakade de bröd i Skåne, så lägga de smör på i Rone!» — L. O. K.

136 A. *Tipple, tipple, tine!*

Alla lekkamraterna framsätta sitt ena pekfinger, och en af dem, som är *Tiplaren* läser eller mässar, under det han för hvarje ord flyttar sitt högra pekfinger — det vänstra håller han sjelf fram bland de andras — med sol på kamraternas: »Tipple, tipple, tine — Alle mine — Små grå höns är dine; Gå i Bondens lada — Göra stor skada — hvem skall till dörren . . . gå?¹ Den på hvars finger Tiplaren stadnar vid ordet »gå»,

¹ Tippe, tippel, tine
Alle mine
Små grå hyns
Går i Bondens lade
Göra skade
Knipså åf
Axen små

Vippen vappen
Källare-trappen,
Hästen grå
Sadlen på
Hvem skall först till dörren gå?
Gack!

O. Fr. Hartman.

skall då gå till dörren och ställa sig der. — Nu ger Tipplaren i största tysthet och hviskande i örat kamraterna hvar och en sitt namn, såsom *sop-qvasten, Glorakan, Grisslan, Gula märren, Getbocken, Kråkan, Svarte Brunte* m. m., — och ropar derpå högt till den som står vid dörren: »Haltar! kum haim»; då denne genast svarar, ropande: »Jag har ondt i mitt bain!» — Åter så frågar Tipplaren honom (eller henne): »Will du rida eller vill du gå?» Han svarar då vanligen efter som han är hallt: »Jag vill rida om jag kan få!» — Och sist frågar Tipplaren: »Will du rida på Sop-qvasten, Getbocken, m. m.?» och uppräknar nu högt hela sällskapet; då den som stått vid dörren får den begärda persedeln till sig, och rider (hänger sig halft på eller går med) så på denne hem till de andra.¹ — Nu sker på samma sätt ny tippling, och så fortfar leken på samma vis så länge det roar; men skulle under tipplingen den, som tippelar, med ordet »gå» råka på sitt eget finger, måste han ock till dörren, då den som är honom näst skall i stället göra frågorna och förestå leken. — Cath. Bod Östman. — L. O. K. — C. Enequist & C. Lindström.

[I marg:en står ytterligare]

Tipple, tippel tine
 Mine höns och dine
 Går i Bondens lade
 Göra stor skade
 Knifsa åf
 Ax och strå
 Hvem skall nu till dörren då?
 Gack! —

J. P. Enderberg.

Tipla, tipla tainårr,
 Alla hyns ä' mäinårr.
 Ga äi lade, Göra skada
 Bitu ukksens strad
 Klingk, klangk: hvem skall nu til dörren ga?

¹ När då t. ex. Glorakan eller Getbocken kommer släpandes med sin börda från dörren, helsar han God dag! på Tipplaren, och denne säger tack! och frågar: Hvad bærer du på eller hvad har du på ryggen? *G. Säck. T. Hvad har du i säck? G. Puse! T. Hvad har du i puse? G. »Huse» (strumpe). T. Hvad har du i huse? G. Nyste. T. Hvad har du i nyste? G. Nål (nål). T. Hvad har du i nal? G. Stal (stål). T. Hvad har du i stal? G. Sjäge. T. säger: »spring kring och lät vägäl» G. Hur många slag? T. t. ex. 5. — Så snurrar då ändtligen G. kring med sin börda på ryggen sina fem slag på golvet, och släpper derefter. — Nu börjas som förut ny tippling. O. Fr. Hartman o. J. P. Enderberg.*

Min mage — Brände krage
Fruen stod — Och han stod;
Rida bäck — Vattna häst
Klingk, klangk,
Hvem skall nu til dörren ga?

(Nu frågas: »vill du rida på dörren, qvasten, o. s. v.» Derefter: God dag! — Tack! — Lukk porten opp och släpp mig in. — Hvad har du på ryggen din? — Säck. — Hvad har du i säck? — Puse. — Hvad har du i puse? — Huse. — Hvad har du i huse? — Nal. — Hvad har du i nal? — Stal. — Hvad har du i stal? — Sjège. — Spring kring som en fege. — »Hur många slag? — T. ex. sju.» Denne svinger nu kring sju slag med sin börda — en barn-unge, som alltid tiger; och så är leken slut. — J. Kalström, Fårö.

136 B. *Barn-lek.*

A. *Killu, killu!* Kum haim! (Lilla) Geten, Geten (Killingen)! (säger ett barn, hvilket föreställer mor i huset).

B. — Ja' har ondt i mitt bain (Svarar det andra, som är geten).

A. — Vitt Tu reide ällar vitt Tu ga? —

B. — Jag vill reide um ja' kan fa.

A. — Nå, hva' vitt Tu reida pa? —

B. — (T. ex.) Pa glo'raku! —¹

Chr. Östman, Garda, f. 1838.

(Då blir *källingi* — A. — ond, tar käppen hon har och piskar på *gaiti*, som först haltar sig undan, men sedan med raska språng och under lustigt bråkande springer före och *Källingi* efter kring gården; — hvar-uti leken består). (12/10 67.) C. Ö.

136 C. *Tipple, tipple, tine (teinårr)!*

Tipple, tipple tine
Alle mina
Små grå höns
Gå i bondens lada
Göra bonden stor skada

¹, ridande (hängande) om nacken på en af de lekande, som är *glo'raka*; o. s. v.